

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Проректор з наукової роботи
Ду імені Михайла Драгоманова
професор Григорій ТОРБІН

2025 р.

ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ ДО АСПІРАНТУРИ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ А2 ДОШКІЛЬНА ОСВІТА

Рівень вищої освіти:	третій (доктор філософії)
Галузь знань:	А Освіта
Освітньо-наукова програма:	Дошкільна освіта
на основі:	другого (магістерського) рівня магістр (освітньо-кваліфікаційний рівень «Спеціаліст»)

Київ – 2025

Програма вступного іспиту в аспірантуру для здобувачів наукового ступеня доктора філософії (PhD) зі спеціальності А2 Дошкільна освіта.
Київ: УДУ імені Михайла Драгоманова, 2025.

Укладачі програми:

Ганна ЦВЕТКОВА – професор, доктор педагогічних наук, завідувач кафедри дошкільної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова;

Лілія БАРАНОВСЬКА – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри дошкільної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова;

Вікторія ГАЛЬЧЕНКО – доцент, доктор педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова;

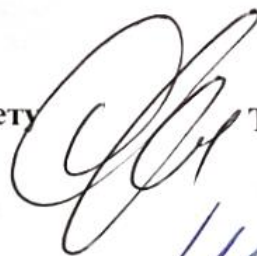
Наталія ДЕМ'ЯНЕНКО – професор, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки УДУ імені Михайла Драгоманова;

Софія ДОВБНЯ – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова;

Раїса ШУЛИГІНА – доцент, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти УДУ імені Михайла Драгоманова.

Рекомендовано Вченою радою педагогічного факультету
УДУ імені Михайла Драгоманова (протокол №14 від 25 червня 2025 р.)

Декан педагогічного факультету

Тарас ОЛЕФІРЕНКО

Гарант освітньо-наукової програми

Ганна ЦВЕТКОВА

ВСТУП

Програма вступного випробування складена науково-педагогічними працівниками кафедри дошкільної освіти Українського державного університету імені Михайла Драгоманова з урахуванням вимог щодо обсягу професійних знань, які мають продемонструвати вступники до аспірантури із спеціальності А2 Дошкільна освіта.

Мета іспиту – моніторинг теоретичних та прикладних знань здобувачів в галузі дошкільної освіти: вікових і типологічних особливостей розвитку дітей раннього та дошкільного віку; психологічних умов та основних дидактичних закономірностей стратегічного розвитку освітнього процесу в закладі дошкільної освіти, принципових підходів до реалізації освітніх стандартів і впровадження інноваційних освітніх технологій; змісту сучасних освітніх програм розвитку, виховання та навчання дітей в закладах дошкільної освіти різного типу, засобів діагностики якості освітнього процесу та рівнів сформованості компетентностей дітей, форм педагогічної взаємодії родин дітей дошкільного віку та широкої громадськості, досягнень вітчизняних і закордонних педагогів-практиків.

У контексті вимог Закону України «Про дошкільну освіту», нової редакції Стандарту дошкільної освіти України, чинних освітніх програм виховання і розвитку дітей в закладах дошкільної освіти визначено основні питання з кожної навчальної дисципліни, які розкривають сутність, особливості та специфіку організації освітнього процесу в умовах сучасного закладу дошкільної освіти та сім'ї. Особлива увага приділена питанням використання інноваційних технологій в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, педагогічного просвітництва батьків, змісту сучасних програм розвитку дітей, організації педагогічної взаємодії дорослих з дитиною, міжособистісного спілкування у контексті «дитина – ровесник», «дитина – дорослий» на основі спільної активної діяльності тощо.

Зміст програми вступного випробування охоплює в повному обсязі основні категорії, закономірності, принципи, методи педагогіки дошкільної та фахових методик, факти, наукові поняття. Викладення основних положень програми

деталізовано, що полегшує вступникові пошук наукових, методичних, довідково-інформаційних джерел для підготовки до випробування.

На основі змісту програми визначено орієнтовні питання вступних випробувань. До структури екзаменаційного білета належать три комплексні теоретико-методичні питання, які дозволяють виявити рівень сформованості професійної компетентності здобувача наукового ступеня, особливості розуміння ним актуальних проблем дошкільної освіти, спрямованість на зміст вітчизняних й зарубіжних наукових практико-орієнтованих концепцій; рівень теоретичної підготовленості до навчання в аспірантурі та сформованості практичних фахових умінь.

Вступний іспит до аспірантури із спеціальності А2 Дошкільна освіта проводиться у формі усної співбесіди за трьома питаннями екзаменаційного білета.

Час, відведений на підготовку відповіді – 30 хвилин.

ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Державні нормативно-правові документи про освіту.

Закони України «Про освіту», «Про вищу освіту», «Про дошкільну освіту», Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція), Концепція дошкільної освіти, чинні Освітні програми розвитку, виховання і навчання дітей раннього та дошкільного віку.

Психологія дитяча

Психічний розвиток дітей дошкільного віку як предмет дитячої психології. Зміст, основні напрями, завдання дитячої психології. Місце дитячої психології в системі наук про дитину. Методологія і принципи організації психологічних досліджень, їх планування та проведення. Етапи дослідження, їх завдання і зміст. Етика психологічних досліджень. Поняття про психічний розвиток, його зміст, основні закони розвитку. Динамічні характеристики розвитку: нерівномірність, гетерохронність, незворотність, наявність стадії життєвого шляху людини. Роль біологічних передумов і середовище в розвитку. Генетика і поведінка. Соціальне середовище як умова і джерело розвитку. Соціалізація: суть, зміст, рівні, напрями. Діяльність та спілкування як засоби соціалізації. Теорія розвивального навчання. Вікова періодизація. Критерії вікової періодизації психічного розвитку. Новоутворення. Основні вікові періоди.

Розвиток пізнавальної сфери дітей дошкільного віку

Загальна характеристика пізнавальної сфери новонародженого. Становлення сенсорних систем у дітей першого року життя. Сенсорний і перцептивний розвиток у ранньому віці. Процеси інтеграції зоро-слухових, моторних, мовленнєвих реакцій; специфіка образів сприймань; елементи інтеріоризації. Когнітивний розвиток. Мовленнєвий розвиток. Розвиток розуміння мови. Становлення активного мовлення. Категоризація об'єктів. Пам'ять дітей раннього віку. Її зміст, поява довготривалої пам'яті. Мислення дітей раннього віку. Поява елементів уяви в ранньому віці. Психологія розвитку пізнавальної сфери дітей раннього віку. Загальні умови розвитку чутливості та особливості функціонування сенсорних систем. Формування сенсорних еталонів у дошкільників. Сучасні теорії розвитку мислення. Види мислення дошкільників: наочно-дійове, наочно-образне, понятійне. Роль уявних образів у житті та діяльності дітей дошкільного віку. Особливості образів уяви. Пам'ять в системі інших психічних явищ. Види пам'яті дітей дошкільного віку. Мимовільне і довільне, смислове і механічне запам'ятовування. Характеристика уваги дошкільника.

Психологічна характеристика розвитку діяльності дошкільників

Загальна характеристика розвитку діяльності дітей дошкільного віку. Розвиток спілкування в ранньому та дошкільному віці. Роль в процесах розвитку особистості дитини. Предметно-практична діяльність як провідна діяльність дітей раннього віку, її роль у появі новоутворень: «власна дія», «я», «я сам». Характеристика ігрової діяльності дітей раннього віку. Гра як провідна діяльність

дітей дошкільного віку, її значення в появі новоутворень, у розвитку самосвідомості і самооцінки. Психологічні особливості продуктивних видів діяльності дошкільників. Виникнення елементів зображувальної діяльності в ранньому віці. Різновиди зображувальної (художньої) діяльності в дошкільному віці (малювання, ліплення, аплікація, конструювання). Виникнення елементів навчальної і трудової діяльності в дітей дошкільного віку.

Розвиток емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку

Емоційний розвиток дитини на різних вікових етапах, його особливості. Основні напрями розвитку почуттів: збагачення емоційного життя, підвищення розумності, стійкості і глибини переживань, оволодіння зовнішніми виразними засобами. Мета і мотив в поведінці дитини дошкільного віку. Розвиток довільної регуляції діяльності (за В. Котирло).

Психологічна характеристика індивідуально-психологічних особливостей дітей дошкільного віку

Типи вищої нервової діяльності, її динаміка (урівноваженість, гармонійність, загальмованість, збудливість, гіперактивність тощо) та особливості прояву на різних етапах дошкільного дитинства. Індивідуальний підхід до дітей з різними типологічними особливостями. Спілкування і діяльність як засоби корекції динаміки індивідуальних характеристик. Характер як відображення соціальної ситуації розвитку дитини. Причини появи дисгармонійних характерів у дітей дошкільного віку. Індивідуальні особливості дітей, їх врахування у процесах педагогічної взаємодії. Здібності і діяльність. Особливості прояву здібностей у дошкільному віці. Схильності, наявність виражених інтересів, працездатність як ознаки обдарованості. Проблеми обдарованих дітей. Умови розвитку здібностей у дітей дошкільного віку.

Розвиток особистості дошкільника

Роль соціального контексту та соціально-предметної діяльності в становленні та розвитку особистості. Значення провідних видів діяльності. Вплив дорослих та однолітків на розвиток особистості в немовлячому та ранньому віці. Новоутворення як «я», «я сам», їхній психологічний зміст. Рівень морального розвитку в ранньому віці. Криза 3-х років і зрушення в особистісній сфері дитини. Спілкування з дорослими, моделювання поведінки дітей у грі і поведінці, осмислення моральних аспектів, засвоєння моральних уявлень. Дитина в групі, характеристика міжособистісного спілкування, його зміст, психологічні процеси в групі: статус, соціальні зірки, аутсайтери, прагнення до лідерства, рефлексія, емпатія, конфлікти. Конформізм у дитячому середовищі. Емоційне самопочуття дитини в групі та його вплив на формування особистості. Проблема інтерпретації поведінки дітей дошкільного віку. Характеристика мотивів поведінки дітей дошкільного віку: пізнавальних, особистісних, ігрових, суспільних, моральних тощо. Основні напрями розвитку мотивів. Самосвідомість і самооцінка. Формування ієрархії мотивів як важливе новоутворення в дошкільному віці. Поняття про психологічну готовність дитини до навчання в школі, обґрунтування її необхідності. Характеристика основних компонентів психологічної готовності до школи: інтелектуальної, мотиваційної, соціальної. Внесок українських психологів у вирішення проблеми готовності дитини до школи. Показники

шкільної зрілості. Психологічна характеристика дітей 6-ти років і проблеми початкового періоду навчання.

Педагогіка дошкільна

Педагогіка дошкільна як наука

Педагогіка дошкільна – наука про закономірності виховання і навчання дітей від народження до школи.

Значення цього вікового періоду у житті людини: стрімкий фізичний і психічний розвиток, початкове формування людських якостей і властивостей. Відмінності від інших вікових періодів (дошкільне дитинство забезпечує загальний розвиток, який є основою формування особистості).

Своєрідність дошкільної педагогіки (не лише сфера спеціальних наукових знань чи діяльності; знаходить широке застосування в житті).

Основні поняття (категорії) дошкільної педагогіки

«Виховання» – основне поняття педагогіки дошкільної. Всі інші поняття конкретизують і розробляють його. Соціальне та власне педагогічне значення поняття «виховання». *Виховання* в соціальному значенні – функція суспільства, яка полягає у підготовці підростаючого покоління до життя. Здійснюється зусиллями всього соціального врядування суспільства: сім'ї, закладу дошкільної освіти, школи, засобів масової інформації та ін. Виховання в педагогічному значенні – спеціально організований та керований процес, що сприяє розвитку та формуванню особистості.

Розвиток – послідовні та закономірні зміни, що відбуваються у житті та біологічній природі людини. Розвиток як процес руху, змін, перехід від попереднього до нового якісного стану. У педагогіці розглядається: віковий розвиток (особливості і закономірності розвитку, притаманні кожному віковому періоду), індивідуальний (індивідуальні особливості розвитку), особистісний (виникнення у дитини особистісних якостей, їхні особливості), соціальний розвиток (духовне, інтелектуальне зростання). Результат розвитку – становлення людини як біологічного виду і як соціальної особи.

Формування – зміни в розвитку особистості людини чи її окремих якостей, які відбуваються під впливом певних факторів: внутрішніх і зовнішніх, природних і соціальних, об'єктивних і суб'єктивних.

Навчання як спеціально організований процес взаємодії педагога та вихованців, спрямований на оволодіння ними певним обсягом знань, умінь, навичок, дій, звичок поведінки.

Освіта як процес і результат оволодіння системою знань, умінь і навичок та формування на їхній основі світогляду та якостей особистості.

Педагогічний процес як динамічна система, яка об'єднує процеси виховання, навчання, розвитку і саморозвитку особистості вихованця.

Освітній процес як система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на формування компетентностей у здобувачів дошкільної освіти, а також на формування гармонійно розвиненої особистості.

Джерела розвитку дошкільної педагогіки

Народна педагогіка (етнопедагогіка) – життєвий досвід, що склався за історію існування того чи іншого народу. У народній педагогіці відображена культура народу, його цінності та ідеали, уявлення про те, якою має бути людина. Народна мудрість зафіксована у фольклорі, обрядах, іграх, іграшках та ін.

Духовна педагогіка – досвід виховання в людському суспільстві, який складався під впливом релігійних учень, теорій. У релігійних творах зосереджені уявлення людини про мораль, про ідеали стосунків між людьми, прагнення до вдосконалення.

Педагогічна думка минулого (історико-педагогічна спадщина): педагогічні пам'ятки («Домострой», «Повчання Володимира Мономаха дітям», «Слово о полку Ігоревім» та ін.) Класична спадщина видатних мислителів і педагогів минулого, яка здійснила вплив на розвиток педагогічної теорії і практики.

Педагогічна практика. Досвід виховання, навчання, освіти дітей, який склався раніше і формується у наш час у різних країнах, окремих закладах освіти, в індивідуальній діяльності педагога.

Інноваційний творчий педагогічний досвід. Сучасні передові технології виховання і навчання, нестандартні підходи до організації освітнього процесу в умовах закладу дошкільної освіти, використання методик навчання.

Спеціальні експериментальні наукові дослідження

Зв'язок дошкільної педагогіки з іншими науками

Педагогіка дошкільна пов'язана з філософією, психологією (дитячою, соціальною, віковою, загальною), загальною педагогікою, соціологією, медициною (зокрема, педіатрією), генетикою.

Актуальні проблеми педагогіки дошкільної

Гуманізація освітнього процесу у закладі дошкільної освіти (ЗДО); пріоритетність особистісного розвитку дитини; створення здоров'язберігаючого освітнього середовища, розробка інноваційних освітніх технологій; інтеграція родинного і суспільного дошкільного виховання.

Загальні закономірності розвитку

Детермінованість розвитку людини зовнішніми і внутрішніми чинниками.

Зовнішні чинники: оточення людини; середовище, в якому вона живе і розвивається.

Внутрішні чинники: фізіологічні та психічні властивості організму.

Спадковість і розвиток. Спадковість як відображення біологічного (природного) в людині; як передавання батьками дітям певних якостей та особливостей.

Спадкова програма розвитку: її детермінована та варіантна складові.

Детермінована складова: забезпечує продовження людського роду, визначає задатки людини як представника свого виду: мову, прямоходіння, мислення, трудову діяльність.

Варіантна складова: забезпечує розвиток систем, що допомагають людині пристосуватись до змін умов її існування. Незаповнені сфери спадкової програми надані людині для наступного навчання. Кожна людина доповнює цю частину

програми самостійно, реалізуючи свій потенціал шляхом саморозвитку і самовдосконалення. Це означає, що необхідність навчання і виховання закладена в людині природою.

Вплив середовища на розвиток особистості. Людина стає особистістю лише в процесі соціалізації, взаємодії з іншими людьми.

Середовище – реальна дійсність, в умовах якої відбувається розвиток людини. Зовнішні умови, які впливають на формування особистості: географічні, соціальні, сімейні.

За інтенсивністю контактів виділяють ближнє і дальнє середовище. Людина досягає більш високого рівня розвитку там, де ближнє і дальнє середовище надають їй найбільш сприятливі умови.

Розвиток і виховання. Вплив спадковості і середовища коригується вихованням. Виховання – головна сила, спроможна дати суспільству повноцінну особистість. Ефективність виховного впливу полягає в цілеспрямованості, систематичності та кваліфікованому керівництві.

Одне з найголовніших завдань правильно організованого виховання – виявлення задатків та здібностей, розвиток у відповідності з індивідуальними особливостями людини, її здібностями і можливостями.

Залежність виховання від розвитку: опора на досягнутий рівень розвитку. Ефективність виховання визначається рівнем підготовленості людини до сприйняття виховної дії, зумовленим впливом спадковості і середовища.

Залежність виховного впливу від певних умов та обставин: поняття про «зону найближчого розвитку».

Діяльність як фактор розвитку

Діяльність як важливий фактор розвитку особистості. Наявність прямого зв'язку між результатами розвитку та інтенсивністю діяльності.

Усебічний і цілісний розвиток особистості в результаті правильно організованої діяльності, формування ставлення дитини до навколишнього.

Основні види діяльності дітей: гра, навчання, праця, побутова діяльність, спілкування як специфічний вид діяльності. Активна і пасивна діяльність.

Активність особистості як обов'язкова умова розвитку її здібностей і задатків, досягнення успіху.

Вибірковий характер діяльності особистості.

Вікова періодизація дитинства

Поняття про вік, вікову стадію розвитку. Поступальний характер розвитку з наявністю різких стрибкоподібних переходів і криз.

Критерії виховного розвитку: анатомічні, фізіологічні, психологічні, педагогічні, фізичні показники стану організму.

Сучасні концепції періодизації дошкільного дитинства.

Педагогічна вікова періодизація: ранній вік, молодший дошкільний вік, середній дошкільний вік, старший дошкільний вік.

Психологічні вікові періодизації. Поняття про кризи розвитку.

Поняття про індивідуальні особливості: задатки, темперамент, особливості протікання психічних процесів (сприймання, пам'яті, уяви, мислення), інтереси і потреби, воля і почуття; досвід, здобутий у процесі розвитку. Необхідність

врахування індивідуальних особливостей дитини у навчально-виховному процесі.

Урахування типологічних особливостей вищої нервової діяльності. Поняття про типи ВНС: збудливий тип ВНС; сильний, рухливий, урівноважений типи ВНС.

Необхідність урахування статевих відмінностей психічного розвитку в процесі виховання та навчання.

Поняття про ідеальну мету виховання

Об'єктний та суб'єктний характер мети виховання

Мета виховання – фундаментальна категорія педагогіки. Залежність завдань, змісту, методів виховання від мети виховання. Напрями виховання дітей дошкільного віку: фізичне, соціальне, морально-етичне, трудове, естетичне, розумове.

Становлення і розвиток науки про дошкільне виховання.

Сучасна система дошкільної освіти. Типи закладів дошкільної освіти та їхні функції. Чинні програми виховання та навчання дітей дошкільного віку. Вимоги до особистості вихователя закладу дошкільної освіти.

Зміст і методи виховання дітей раннього і дошкільного віку

Особливості розвитку дітей раннього віку

Раннє утворення умовних рефлексів. Формування інтелектуальних і моральних почуттів як основа необхідності і можливості виховання дітей з перших днів життя. Тісна взаємозалежність фізичного і психічного розвитку дітей у перші три роки життя. Особливості розвитку дітей перших трьох років життя. Завдання виховання дітей перших трьох років життя і специфіка їх реалізації в різних видах виховної роботи.

Проблеми виховання дітей раннього віку в умовах родини. Форми надання педагогічної допомоги родині.

Особливості виховання дітей першого року життя.

Вікові етапи розвитку дітей за періодами: від народження до 3 місяців; від 3 місяців до 6 місяців; від 6 місяців до 9 місяців; від 9 місяців до 12 місяців.

Особливості організації режиму.

Сон. Неспання. Годування. Емоційне спілкування. Організація та методика проведення ігор-занять. Організація самостійної діяльності дітей.

Особливості виховання дітей другого року життя

Розвиток дитини другого року життя та завдання виховання.

Особливості організації режиму та методика проведення ігор-занять. Організація самостійної діяльності.

Особливості виховання та розвитку дітей третього року життя.

Розпорядок дня, його організація та методика проведення. Особливості організації та методика проведення ігор-занять. Організація самостійної діяльності дітей третього року життя: ігрова діяльність, активна рухова діяльність, самообслуговування, самостійна художня діяльність.

Наукові дослідження з питань розвитку і виховання дітей раннього віку (Т. Бабюк, Н. Гавриш, Н. Каньоса, І. Пукас, О. Рейпольська та ін.).

Мета і завдання виховання дітей дошкільного віку

Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція 2021 р.) як Державний

стандарт дошкільної освіти України, який реалізується програмами та методичним забезпеченням, що затверджуються Міністерством освіти і науки України.

Фізичне виховання дітей дошкільного віку.

Основи теорії фізичного виховання дітей. Поняття «фізичне виховання», «фізичний розвиток», «фізична досконалість».

Вчення І. Павлова про єдність організму і середовища, про умовно-рефлекторні зв'язки і динамічний стереотип.

Створення системи фізичного виховання дітей дошкільного віку. П. Лесгафт про фізичне виховання дітей дошкільного віку. Розвиток його ідей в теорії фізичного виховання (О. Богиніч, Е. Вільчковський, Т. Дмитренко та ін.). Народна педагогіка про фізичне виховання дітей.

Необхідність та завдання фізичного виховання дітей дошкільного віку: охорона і зміцнення здоров'я дітей, повноцінний їх фізичний розвиток, загартування організму; формування життєво важливих рухових умінь та навичок, виховання фізичних якостей (швидкість, спритність, витривалість); сприяння розумовому, моральному, трудовому і естетичному вихованню.

Основні принципи теорії фізичного виховання: широке використання виховання і навчання з метою впливу на процеси фізичного розвитку; забезпечення зв'язку фізичного виховання з загальним розвитком дитини; визначення важливості ігор і позитивних емоцій в системі фізичного виховання; забезпечення усвідомленості при оволодінні рухами, культурно-гігієнічними навичками; визнання рухів і рухової активності як неодмінної життєвої основи фізичного і загального розвитку дитини.

Зміст фізичного виховання – оволодіння основами фізичної культури: опанування основ особистої гігієни, загартування організму, виконання фізичних вправ.

Гігієнічні умови, які сприяють фізичному розвитку дітей. Вимоги до приміщення, ділянки, їх обладнання. Розпорядок дня, харчування. Формування культурно-гігієнічних навичок.

Сили природи (сонце, повітря, вода). Фізичні вправи: (гімнастика, ігри рухливі та зі спортивними елементами, спортивні вправи, елементи туризму).

Форми життєдіяльності, особливості їх побудови і організації в закладах дошкільної освіти і вдома. Фізіологічні основи розпорядку дня. Педагогічні вимоги до побудови розпорядку дня: постійність, доцільність, розумність, рухомість, гнучкість, врахування індивідуальних особливостей дітей, можливість зміни в розпорядку дня.

Особливості методики проведення розпорядку дня (харчування, сон, прогулянка). Розв'язання виховних і освітніх завдань під час здійснення розпорядку дня.

Розумове виховання дітей дошкільного віку

Поняття про розумовий розвиток і розумове виховання. Мета розумового виховання. Напрями розумового виховання дітей. Розвиток теорії розумового виховання дітей. Народна педагогіка про розумове виховання. Розумове виховання дітей в працях західноєвропейських та українських педагогів

(Я. Коменський, М. Монтессорі, Й. Песталоцці, С. Русова, К. Ушинський, Ф. Фребель та ін.).

Сучасні проблеми розумового розвитку дітей дошкільного віку

Завдання розумового виховання дошкільників: набуття елементарних знань про довкілля: формування умінь і навичок розумової діяльності і розвиток розумових здібностей, формування пізнавальних інтересів і допитливості. Зміст і засоби розумового виховання дітей: ознайомлення з предметами і явищами навколишнього світу; спілкування з дорослими; різні види діяльності дітей; навчання.

Система сенсорного виховання. Поняття про сенсорний розвиток дитини, сенсорне виховання, сенсорну культуру, сенсорні еталони, завдання і зміст сенсорного виховання. Основні періоди засвоєння сенсорних еталонів у дошкільному віці. Етапи сенсорного виховання в дошкільному віці. Сенсорне виховання в системах О. Декролі, М. Монтессорі, Ф. Фребеля. Система сенсорного виховання в сучасній дошкільній педагогіці. Зміст сенсорного виховання.

Морально-етичне виховання дітей дошкільного віку

Поняття про мораль, моральне виховання, моральний розвиток, моральну культуру. Механізм морального виховання. Періоди дошкільного дитинства та рівні морального розвитку, уявлення про моральні норми, моральні почуття і мотиви, звички моральної поведінки, основи соціальної компетентності. Розвиток теорії морального виховання. Народна педагогіка про моральне виховання. Я. Коменський, А. Макаренко, Й. Песталоцці, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський про моральне виховання. Сучасна психолого-педагогічна наука про проблеми морального виховання дітей дошкільного віку (Л. Артемова, О. Кошелівська, С. Кулачківська, С. Ладивір, Т. Поніманська, Ю. Приходько). Дослідження сучасних проблем морального виховання.

Завдання морального виховання: формування моральної свідомості (уявлення про моральні норми), розвиток навичок моральної поведінки, виховання моральних почуттів.

Закономірності процесу морального виховання: двосторонність процесу морального виховання; тривалість процесу морального виховання; дієвість процесу морального виховання; особистісний характер засвоєння моральних цінностей; моральне виховання в процесі життєдіяльності дитини.

Моральне виховання в процесі спілкування з дорослими. Моральне виховання у грі. Моральне виховання у трудовій діяльності. Моральне виховання в процесі навчання. Екологічне виховання – важлива складова морального виховання.

Методи морального виховання: методи формування моральної поведінки; методи формування моральної свідомості; методи стимулювання моральних почуттів і мотивів поведінки. Класифікація методів за В. Нечаєвою, В. Логіною, Т. Поніманською. Вимоги до методів морального виховання.

Виховання вольової поведінки. Прояви негативної поведінки дітей: вередування, впертість. Виховання дисциплінованості, культури поведінки. Методи їх виховання (Г. Лаврентьєва).

Виховання основ гуманізму: доброзичливість, турботливість, людяність, справедливість. Методи виховання гуманної поведінки.

Виховання патріотизму. Основні напрями патріотичного виховання: формування уявлень про сім'ю, родину, рід і родовід, краєзнавство; ознайомлення з явищами суспільного життя; формування знань про історію держави, державні символи; ознайомлення з традиціями і культурою свого народу; формування знань про людство.

Виховання колективізму. Поява і розвиток дружби. Взаємодопомога. Роль суспільної думки. Засвоєння моральних правил і норм поведінки. Культура поведінки і взаємовідносин. Особистість в колективі (Л. Артемова, Т. Поніманська та ін.).

Соціальне виховання. Закономірності становлення і розвитку особистості в процесі навчання і виховання в різних соціальних інститутах. Соціальна компетентність як результат виховання: відкритість до світу людей, навички соціальної поведінки, готовність до сприйняття соціальної інформації, бажання пізнавати людей, робити добрі вчинки.

Трудове виховання дітей дошкільного віку.

Розвиток теорії трудового виховання. Сучасні українські дослідники проблеми трудового виховання (Г. Беленька, З. Борисова, Н. Кривошея, М. Машовець та ін.).

Завдання трудового виховання: виховання інтересу до праці дорослих; формування навичок трудової діяльності; виховання особистості дитини в процесі її трудової діяльності.

Особливості трудової діяльності дошкільників: умовність праці, вироблення здатності мотивувати трудову діяльність; динамічний розвиток компонентів трудової діяльності; виховне значення дитячої праці; тісний зв'язок праці з грою.

Народна педагогіка про трудове виховання дошкільників.

Види праці дітей: самообслуговування; господарсько-побутова праця; праця в природі; ручна (художня) праця. Зміст і виховне значення кожного виду праці. Відповідність праці силам дітей, їхнім потребам та інтересам.

Форми організації трудової діяльності дітей. Трудові доручення. Їхні особливості і виховне значення. Зміст організації доручень. Види доручень, керівництво ними. Чергування. Виховне значення чергування. Зміст роботи чергових в різних вікових групах. Керівництво вихователем праці чергових. Колективна праця дітей. Її зміст, види: праця поруч, загальна праця, спільна праця.

Умови виховання дітей дошкільного віку в праці: емоційно-позитивна атмосфера; організація матеріального середовища і трудового обладнання; врахування навантаження; врахування індивідуальних інтересів. Економічне виховання.

Засоби трудового виховання дітей дошкільного віку: власна трудова діяльність дітей, ознайомлення з працею дорослих, художні засоби (художня література, музика та зображувальне мистецтво).

Створення в сучасному закладі дошкільної освіти та в сім'ї умов для праці дітей з урахуванням українських національних традицій.

Естетичне виховання дітей дошкільного віку

Мета естетичного виховання. Поняття «естетика», «естетичний розвиток», «естетичне виховання». Розвиток теорії естетичного виховання. Сучасні проблеми естетичного виховання дошкільників (О. Дронова, О. Половіна, Г. Сухорукова та ін.).

Завдання естетичного виховання дітей дошкільного віку: формування естетичного ставлення до дійсності; освоєння дітьми естетичної діяльності; розвиток загальних і спеціальних художньо-творчих здібностей.

Зміст естетичного виховання (основні напрями): формування знань про прекрасне в житті, природі, у вчинках людей; розвиток естетичних умінь і навичок; формування естетичного ставлення до навколишнього; розвиток творчої діяльності.

Засоби естетичного виховання: естетика побуту; твори мистецтва, природа; спеціальне навчання; самостійна художня діяльність дітей; свята. Методи естетичного виховання: за головною педагогічною метою (переконання, вправлення, проблемні ситуації); за загальною та спеціальною спрямованістю.

Методи навчання художньої діяльності: наочні (зразок, показ); словесні (бесіди, інструкції, вказівки, поради, оцінка). Методи розвитку художньо-творчих здібностей дітей. ТРВЗ (теорія розв'язання винахідницьких завдань).

Ігрові прийоми.

Форми організації естетичного виховання: самостійна художня діяльність, заняття, екскурсії, театралізовані ігри, ігри-драматизації, свята та розваги, праця.

Провідна роль вихователя в естетичному розвитку дітей.

Виховання дітей у грі

Теорія гри

Походження гри. Гра в історії людства. Соціальне призначення гри. Гра – провідна діяльність дитини.

Наукові теорії та сучасні дослідження гри. Теорії походження гри К. Гросса, Г. Спенсера, З. Фрейда, С. Холла, Ф. Шіллера. Сучасні психолого-педагогічні дослідження про гру як провідну діяльність дітей дошкільного віку (Л. Артемова, Т. Григоренко, Н. Кудикіна, Т. Піроженко, К. Щербакова та ін.).

Особливості гри як засобу всебічного розвитку дитини: гра як активна форма пізнання навколишньої дійсності; гра як свідомо і цілеспрямована діяльність; як вільна, самостійна діяльність; наявність творчої основи; емоційна насиченість.

Класифікації дитячих ігор.

Класифікація за К. Гроссом: експериментальні і спеціальні; за В. Штерном: індивідуальні і соціальні; за Ж. Піаже: ігри-вправи, символічні ігри, ігри за правилами; за К. Гарвеєм: ігри з рухами і взаємодією, ігри з предметами, мовні ігри, ігри із соціальним матеріалом, ігри за правилами, ритуальні ігри; за П. Лесгафтом: сімейні (імітаційні) ігри та шкільні ігри; за С. Русовою: народні ігри.

Класифікація ігор за С. Новосьоловою:

- 1) самостійні ігри (ігри-експериментування, сюжетні ігри);
- 2) ігри, що виникають з ініціативи дорослого (навчальні ігри, розвивальні

ігри);

3) ігри, що мають своїм джерелом історичні традиції етносу (народні).

Сучасна класифікація ігор

1. Творчі ігри. Режисерські

2. Сюжетно-рольові (сімейні, побутові, суспільні), будівельно-конструктивні, ігри на теми літературних творів (драматизації, інсценування).

3. Ігри з правилами. Рухливі (великої, середньої, малої рухливості; сюжетні ігри з предметами; з переважанням основного руху: (бігу, стрибків; ігри-естафети) та дидактичні ігри (словесні, з іграшками, настільно-друковані). Народні ігри (забави, рухливі, дидактичні, обрядові).

Іграшка – важливий засіб розвитку гри. Освітнє і виховне значення іграшки. Підбір іграшок для різних вікових груп. Історія іграшки. Історія розвитку української народної іграшки як предмета мистецтва та засобу виховання.

Види іграшок. Класифікація іграшок за А. Макаренком: готові, напівготові, іграшки-матеріал; за Н. Кудикіною: моторно-спортивні, сюжетні, творчо-трудова, технічні, настільні, веселі, музичні, театральні.

Класифікація іграшок за станом готовності, за видами сировини, за розміром, за функціональними властивостями, за художньо-образним вирішенням. Вимоги до іграшок. Іграшки для дітей різних вікових груп.

Творчі ігри (режисерські, сюжетно-рольові, театралізовані, ігри з будівельним матеріалом), їхній розвиток в дошкільному віці. Виховне значення творчої гри, її особливості: уявлювана ситуація, творчий характер, наявність ролей, довільність дій, специфічні мотиви, соціальні стосунки.

Форми взаємодії дітей у творчій грі: ігри поруч, взаємодія з іншими, об'єднання дітей на основі інтересу і симпатії.

Передумови розвитку сюжетно-рольової гри в ранньому віці. Форми ігрової діяльності дітей в ранньому віці: предметно-ігрова діяльність, відображувальна гра, становлення рольової гри. Режисерські ігри. Індивідуальні і спільні режисерські ігри. Особливості режисерських ігор. Педагогічні умови розвитку режисерських ігор: створення індивідуального простору; роль вихователя, співтворчість з вихователем, підбір ігрового матеріалу.

Сюжетно-рольові ігри. Структура сюжетно-рольової гри. Сюжет і зміст сюжетно-рольових ігор в різних вікових групах. Етапи розвитку сюжетно-рольової гри. Формування взаємовідношень дітей в сюжетно-рольових іграх. Керівництво сюжетно-рольовими іграми.

Театралізовані ігри, їхні види: гра-драматизація з теми літературного твору. Складові дитячих театралізованих ігор (дії з ляльковими персонажами або дії за ролями; літературна діяльність, образотворча діяльність, музична діяльність).

Гра – драматизація. Етапи розвитку гри-драматизації. Специфіка завдань ігор-драматизацій у різних вікових групах.

Ігри на тему літературних творів.

Умови для розвитку театралізованих ігор. Педагогічне керівництво театралізованими іграми. Л. Артемова про театралізовані ігри.

Будівельно-конструктивні ігри. Характеристика ігор з будівельним матеріалом. Типи будівельного матеріалу (великий, настільний, напівфабрикати,

конструктори, природний).

Методика навчання з вироблення конструктивних умінь. Прийоми навчання конструктивних умінь: демонстрація зразка, показ способів будування з поясненням, постановка проблемного завдання; повідомлення теми будівлі з вказівкою умов. Види конструювання: конструювання за зразком, конструювання за заданою темою, конструювання за власним задумом, конструювання за умовами, конструювання за моделями. Ігри з природним матеріалом: ігри з водою, ігри зі снігом, ігри з піском. Створення умов для ігор з природним матеріалом. Роль вихователя у розвитку навичок ігрової діяльності дітей.

Дидактичні ігри

Особливості (сутність) дидактичної гри. Дидактичні ігри в педагогічних системах М. Монтесорі, Ф. Фребеля та ін. Дослідження проблеми дидактичної гри Л. Артемовою, О. Янківською та ін.

Структура дидактичної гри: дидактичні та ігрові завдання, правила гри, ігрові дії, результат гри. Народні дидактичні ігри.

Види дидактичних ігор за характером матеріалу: ігри з предметами, настільно-друковані ігри, словесні ігри.

Класифікація дидактичних ігор за О. Янківською: ігри-подорожі; ігри-доручення, ігри-припущення, ігри-загадки, ігри-бесіди.

Класифікація дидактичних ігор за характером ігрових дій: ігри-доручення; ігри з відшукуванням предметів; ігри з відгадуванням загадок; сюжетно-рольові дидактичні ігри; ігри у фанти. Педагогічне керівництво дидактичними іграми.

Комп'ютерна гра як різновид дидактичної гри. Поняття про комп'ютерно-ігровий комплекс (КІК). Комп'ютерні ігри та ігри-заняття. Вимоги до комп'ютерних програм для дітей дошкільного віку.

Підготовка дитини до навчання в школі

Загальні основи дошкільної дидактики. Навчання дошкільників у працях Я. Коменського, Х. Микитейчук, К. Ушинського, Ф. Фребеля та ін.

Принципи навчання: спрямованість освітнього процесу на розв'язання завдань навчання, виховання і розвитку; науковість, систематичність і послідовність процесу навчання; доступність викладання; наочність у навчальному процесі; активність і свідомість навчання; міцність засвоєння знань; формування вмінь і навичок; зв'язок навчання з життям. Поняття «навчальна діяльність»; структура навчальної діяльності: навчальне завдання, планування, мотиви, навчальні дії, контроль, оцінка.

Типи навчання: пряме, проблемне, непряме, опосередковане.

Методи і форми організації навчання. Особливості навчальної діяльності дітей дошкільного віку. Класифікація методів навчання за джерелом знань: наочні, словесні, практичні. Наочні методи: спостереження, демонстрація. Словесні методи: розповідь, читання, бесіда. Практичні методи: вправи, ігри, прості досліди, моделювання. За типом пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративний (інформаційно-рецептивний), репродуктивний (відтворювальний), проблемний, дослідницький.

Форми навчання дітей дошкільного віку за організацією дітей: індивідуальна, групова (з підгрупою), фронтальна (з усією групою); за провідною

діяльністю: дидактична гра, екскурсія, заняття. Призначення та структура дидактичної гри. Особливості її використання в різних вікових групах.

Екскурсія. Специфічне значення екскурсії. Структура екскурсії.

Заняття. Заняття як традиційна форма навчання у ЗДО. Характерні ознаки заняття як форми навчання. За змістом навчання розрізняють види занять: з ознайомлення з довкіллям; з розвитку мовленнєвого спілкування; з формування елементарних математичних уявлень; з образотворчої діяльності; з фізичної культури; музичні.

За дидактичними цілями виокремлюють види занять: заняття із засвоєння дітьми нових знань; заняття із закріплення і систематизації досвіду дітей; контрольні заняття; комбіновані заняття; комплексні заняття; інтегровані заняття.

Структура заняття: організаційний момент, основна частина, підведення підсумків. Умови успішного навчання дітей на заняттях: добір методів і прийомів, тривалість заняття, обладнання заняття. Зв'язок освітніх завдань на заняттях з іншими формами роботи.

Педагогічний процес у закладі дошкільної освіти

Функції педагогічного процесу: виховна, розвивальна, навчальна. Закономірності педагогічного процесу: організаційна єдність навчання, виховання і розвитку; змістова, організаційна та оперативно-технологічна цілісність; динамічність; залежність досягнутого рівня розвитку особистості від спадковості; єдність внутрішніх мотивів, зовнішніх і педагогічних стимулів; взаємозв'язок чуттєвого, логічного і практичного.

Структура педагогічного процесу: цілеспрямована педагогічна діяльність педагога; дитина як суб'єкт педагогічного процесу; зміст педагогічного процесу; організаційно-управлінський комплекс; педагогічна діагностика; результат педагогічного процесу; організація взаємодії із суспільним і природним середовищем.

Особливості педагогічного процесу у закладі дошкільної освіти, наявність головних структурних компонентів: гра, праця, навчальна діяльність.

Розвивальне середовище як складова педагогічного процесу. Складові розвивального середовища: архітектурно-ландшафтні та природничо-екологічні об'єкти; художні студії; ігрові та спортивні майданчики; конструктори; тематичні набори іграшок, посібників; аудіовізуальні та інформаційні засоби виховання і навчання.

Обов'язкові структурні компоненти розвивального середовища: продукти діяльності фахівців; результати діяльності персоналу ЗДО; результати участі дітей у створенні інтер'єру.

Використання комп'ютерної техніки в закладі дошкільної освіти.

Планування педагогічного процесу. Види планування: перспективне і поточне (календарне). Принципи планування: актуальність, науковість, цілісність і логічність, перспективність, повторюваність і концентричність, систематичність і послідовність. Планування у різновікових групах. Критерії комплектування різновікових груп: комплектування на основі вікових ознак; комплектування на основі індивідуальних особливостей; комплектування на основі урахування вікових та індивідуальних особливостей; комплектування на основі родинних

стосунків.

Перспективність і наступність між ланками дошкільної та початкової освіти. Взаємозв'язок закладу дошкільної освіти зі школою. Підготовка дітей до навчання в школі. Необхідність наступності в навчанні в працях В. Котирло, С. Ладивір, Й. Песталоцці, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін. Спеціальна і загальна підготовка (готовність) до навчання в школі. Компоненти загальної готовності до навчання в школі: мотиваційна готовність, емоційно-вольова готовність, психологічна готовність. Адаптація до шкільного навчання. Форми зв'язку закладу дошкільної освіти і школи.

Взаємодія сім'ї і закладу дошкільної освіти у вихованні дітей. Законодавчі акти про зміцнення сім'ї, охорону материнства і дитинства, про відповідальність сім'ї за виховання дітей. Роль сім'ї у формуванні особистості дитини. Провідні функції сім'ї: виховна, господарсько-побутова, емоційна, духовного спілкування, формування досвіду соціального життя. Особливості виховної функції сім'ї та сімейного виховання дошкільників. Труднощі виховання у молодих сім'ях. Батьківський авторитет. Типи батьківського авторитету.

Педагогічна культура батьків, її компоненти.

Правила спілкування педагога з батьками. Форми співпраці закладу дошкільної освіти із сім'єю.

Дошкільна лінгводидактика

Теоретико-методологічні засади дошкільної лінгводидактики

Дошкільна лінгводидактика як наука. Завдання курсу «Дошкільна лінгводидактика» у фаховій підготовці майбутніх вихователів.

Мова як суспільне явище, суспільний характер походження мови, мова як засіб спілкування, взаємозв'язок мови й мислення, слово і поняття; мова та історія: мова і поезія, роль чуттєвого досвіду в розвитку мовлення, практика – критерій істини.

Лінгвістика як теоретичне підґрунтя дошкільної лінгводидактики. Функції мови і мовлення: комунікативна, номінативна, експресивна, гносеологічна, сигніфікативна та ін. Текст як основне лінгвістичне поняття лінгводидактики.

Використання категорій педагогіки (навчання, розвиток, формування, принципи, методи, прийоми, форми, фактори, умови, виховання) в методиці навчання дітей рідної мови. Фізіологічні, психологічні засади навчання мови і розвитку мовлення в дошкільному віці. Будова артикуляційного апарату. Центри головного мозку, пов'язані з розвитком мовлення, його розуміння, мислення, писемного мовлення. Проблеми порушення мовлення.

Становлення і розвиток дошкільної лінгводидактики в Україні в XIX та першій половині XX ст. Софія Русова – фундатор методики навчання дітей рідного мовлення в українському дитячому садку. Концепція мовної освіти С. Русової.

Вчення К. Ушинського про рідну мову. Стаття і книга «Рідне слово». Лінгводидактична концепція К. Ушинського. В. Сухомлинський та його лінгводидактичні погляди. Книга «Серце віддаю дітям». Навчання дітей 6 років рідної мови в «Школі під блакитним небом».

Навчально-мовленнєва діяльність, її особливості на етапі дошкільного дитинства. Освітній напрям «Мовлення дитини» Базового компонента дошкільної освіти (Нова редакція). Поняття фонетичної, лексичної, граматичної компетентності дітей дошкільного віку, їхній зв'язок із комунікативною компетентністю.

Мовленнєве середовище, розвивальний потенціал мовленнєвого середовища. Закономірності розвитку мовлення дітей (Л. Федоренко): управління мускулами мовного апарату, засвоєння лексичних і граматичних знань, виразності мовлення, чуття мови, координація в розвитку усного і писемного мовлення.

Специфічні особливості мовлення дітей молодшого дошкільного віку: домінуючий тип мовлення, загальна пом'якшеність мовлення, характеристика словника і граматичної правильності мовлення, ситуативність мовлення, співвідношення соціалізованого та егоцентричного мовлення. Гендерні особливості мовлення дітей цього віку.

Особливості мовлення дітей середнього дошкільного віку: надзвичайна мовленнєва активність, нестійкість вимови, словотворчість, допитливість; провідний вид спілкування; специфіка засвоєння словника і граматичної правильності мовлення; співвідношення ситуативного і контекстного мовлення; поява нових типів зв'язного мовлення; функції і форми мовлення.

Характеристика мовлення дітей старшого дошкільного віку. Досягнення в розвитку мовлення дітей цього віку. Провідний вид спілкування. Функції і форми мовлення. Періодизація мовленнєвого розвитку дітей (Т. Пироженко та ін.). Базова характеристика мовлення випускника закладу дошкільної освіти.

Закономірності та принципи навчання дітей рідної мови. Урахування загальнодидактичних принципів навчання: принцип виховного навчання, єдності навчання з життям, теорії з практикою, усвідомленість, послідовність, систематичність, науковість, наочність, творча активність, доступність, міцність засвоєння знань, урахування індивідуальних особливостей дітей.

Методичні принципи навчання. Загальні принципи: принцип уваги до матерії мови, розуміння мовних значень, оцінки виразності мовлення, розвитку чуття мови, випереджувального розвитку усного мовлення, поступового прискорення темпів збагачення мовлення.

Часткові методичні принципи: комунікативна спрямованість навчання, навчання мовлення як діяльності, активна мовленнєва практика, організація спостережень над мовним матеріалом, комплексний підхід до розвитку всіх аспектів мови, мотивація мовної діяльності, вплив художньої літератури на мовний розвиток дітей (А. Богуш).

Спеціальні методичні принципи.

Мовленнєве спілкування вихователя як комунікативний фактор розвитку мовлення дітей

Педагогічне спілкування як фактор становлення особистості дитини і розвитку мовлення. Структура мовленнєвого спілкування вихователя як комунікативного чинника розвитку мовлення дитини: емоційні контакти, контакти у ході спільних дій, голосові контакти (Н. Гавриш).

Принципи організації вихователем мовленнєвого спілкування з дітьми.

Функції, форми мовленнєвих висловлювань вихователя. Вимоги до якостей професійного мовлення. Етапи здійснення і прийоми управління мовленнєвим контактом. Невербальна комунікація вихователя в міжособистісному спілкуванні. Особливості мовленнєвого спілкування вихователя з дітьми різного віку.

Завдання, зміст, засоби, форми, методи і прийоми розвитку мовлення дітей.

Завдання закладів дошкільної освіти з розвитку мовлення: розвиток загальної мовної культури й культури спілкування, розвиток зв'язного мовлення (діалогічного та монологічного), збагачення, уточнення й закріплення словника, виховання звукової культури мови, формування граматичної правильності мови.

Зміст і завдання роботи з розвитку мовлення в сучасних програмах виховання дітей в закладах дошкільної освіти. Мовленнєвий компонент дошкільної освіти.

Засоби реалізації програми. Мовлення вихователя як засіб розвитку мовлення дітей, вимоги до нього: змістовність, точність, логічність, доступність, багатство словника, чиста звуковимова, виразність, образність, відповідність нормам літературної вимови. Вимоги до мовлення дітей.

Форми роботи з розвитку мовлення в закладі дошкільної освіти: навчання на заняттях, навчання і розвиток мовлення дітей у повсякденному житті.

Заняття як форма навчання дітей рідної мови. Види занять. Особливості занять з розвитку мовлення.

Методи й прийоми розвитку та навчання рідної мови в закладі дошкільної освіти. Наочні методи навчання. Взаємозв'язок слова і наочності. Словесні методи навчання. Практичні та ігрові методи навчання. Взаємозв'язок і взаємозалежність методів навчання. Прийоми навчання дітей рідної мови. Зразок мовлення вихователя й вимоги до нього. Запитання вихователя й вимоги до них. Вимоги до відповідей дітей.

Основні напрями розвитку мовлення дітей раннього і дошкільного віку.

Становлення і розвиток мовлення дітей раннього віку.

Становлення мови дітей першого року життя. Особливості домовного періоду. Розвиток голосових реакцій (гукання, гуління, трелі, белькіт), наслідування звуків і слів. Розвиток розуміння мовлення оточуючих, поява перших усвідомлених слів. Базисна характеристика розвитку мовлення дітей.

Зміст і завдання розвитку мовлення дітей першого року життя. Шляхи розвитку мовлення дітей першої групи раннього віку: розвиток домовних проявів і наслідування звуків. Розвиток розуміння мовлення. Навчання дітей вимови перших усвідомлених слів. Методика проведення ігор-занять з розвитку мовлення. Прийоми організації індивідуальних і групових ігор-занять. використання картинки й художньої літератури в роботі з дітьми першого року життя.

Характеристика мовлення дітей другого року життя. Розвиток розуміння мовлення, фонематичного слуху, активного мовлення дітей. Специфіка засвоєння дітьми слів, темпи збагачення словника. Оволодіння граматичними елементами мови. Базисна характеристика розвитку мовлення дітей.

Зміст і завдання розвитку мовлення дітей на другому році життя. Методика

проведення занять з дітьми другого року життя, їх види й характеристика. Структура заняття. Використання на заняттях різноманітних прийомів навчання: показ з називанням, показ предметів у дії, зразок мовлення вихователя, повторення слів і речень, запитання, відшукування й впізнавання предметів, емоційно-ігрові прийоми. Використання картинок, показ інсценівок, читання й розповідання дітям (оповідання, казки, потішки, вірші).

Характеристика мовлення дітей третього року життя: розвиток мовлення, словниковий запас. Звукова й граматична правильність мовлення, діалогічне мовлення, особливості засвоєння речень. Спілкування як важлива умова розвитку активного мовлення дітей. Розмова вихователя з дітьми в повсякденному спілкуванні як метод розвитку діалогічного мовлення. Базисна характеристика розвитку мовлення дітей.

Зміст і завдання розвитку мовлення дітей третього року життя. Методика розвитку мовлення дітей третього року життя. Види занять, їх кількість, специфіка проведення. Методи й прийоми розвитку мовлення на третьому році життя: спостереження, цільові прогулянки, розглядання предметів і бесіда про них, розмови вихователя з дітьми. Розповіді вихователя. Доручення мовного характеру, дидактичні ігри, бесіди-розповіді, бесіди за картинками, показ інсценівок, театрів, діафільмів, читання й розповідання казок, оповідань, віршів, потішок. Розвиток мовлення в повсякденному житті. Характеристика навчально-методичних посібників з розвитку мовлення дітей раннього віку.

Методика виховання звукової культури мовлення.

Закономірності засвоєння звука дитиною. Стадія крику й белькоту. Особливості засвоєння дітьми фонем. Періоди засвоєння дітьми фонем. Роль слухового й мовно-рухового аналізаторів у засвоєнні дітьми звуків (І. Товкач).

Сприймання звуків на слух та їхня артикуляція. Усвідомлення звукової сторони мовлення. Результати досліджень учених.

Дефініції понять «фонема», «звук», «звукова культура мовлення». Фонетична й орфоепічна правильність мовлення, дикція, мовне дихання, фонематичний і мовний слух, темп мовлення, сила голосу, інтонаційна виразність мовлення. Характеристика компонентів звукової культури мовлення. Особливості звуковимови дітей різних вікових груп. Передумови виховання звукової культури мовлення.

Завдання й зміст виховання звукової культури мовлення. Алгоритм індивідуальної перевірки звуковимови дітей. Система роботи з виховання звукової культури мовлення: розвиток слухової уваги, фонематичного слуху, мовного дихання, дикції, сили голосу, інтонації.

Дидактичні ігри і вправи з виховання звукової культури мовлення. Види занять, їхня структура, методика проведення в різновікових групах.

Методика словникової роботи в закладі дошкільної освіти.

Закономірності засвоєння слова дитиною. Перші слова, їхня специфіка й особливості. Етапи оволодіння словом. Оволодіння значенням слова. Ступені узагальнення слів за значенням (А. Богуш), засвоєння дітьми прямого й переносного значення слів. Завдання й зміст словникової роботи в різних вікових групах закладу дошкільної освіти. Добір слів для засвоєння дітьми. Словник-

мінімум, тематичні словники.

Ускладнення вимог програми до словника дітей у різних вікових групах: розширення словника на основі ознайомлення дітей з новими предметами, явищами оточуючого життя; уведення нових слів у процесі поглиблення знань дітей про предмети, явища та їх відношення, якості, властивості; введення антонімів, синонімів, порівнянь; розвиток словника у процесі узагальнення уявлень про предмети та явища; введення слів, що означають елементарні поняття (видові, родові) (В. Логінова).

Принципи словникової роботи: тісний взаємозв'язок слова з фактами реальної дійсності, введення слів на основі активної пізнавальної діяльності; вирішення всіх завдань словникової роботи в єдності. Характеристика методів і прийомів словникової роботи.

Поетична та усна народна творчість у словниковій роботі з дітьми (Н. Кирста); методика використання загадок і прислів'їв у роботі з дітьми.

Народні та дидактичні ігри й дидактичні вправи, їх види, зміст і методика проведення в різних вікових групах. Настільно-друковані ігри, народні хороводні ігри та їх місце у словниковій роботі (Н. Луцан).

Специфіка занять із словникової роботи, їхні види й методика проведення: ознайомлення з якостями та властивостями предметів, заняття на формування понять, узагальнень і класифікацію. комплексні й тематичні заняття, методика їх проведення (Н. Гавриш та ін.).

Розвиток словника в різних видах діяльності.

Методика формування граматичної правильності мовлення в дітей

Значення засвоєння граматичної будови мови для мовленнєвого розвитку дітей та підготовки їх до школи. Становлення граматичної будови мови у дітей. Пасивне та активне засвоєння (Д. Ніколенко). Періоди становлення граматичної будови мови (І. Товкач). Особливості засвоєння дітьми речень, флексій, зв'язів узгодження й керування (А. Богуш та ін.).

Закономірності засвоєння граматичних значень дітьми дошкільного віку. Типові помилки в мовленні дітей та їх причини. Дослідження формування граматичної правильності мовлення в дітей.

Дитяче словотворення, його характеристика, види, типи. Словесна творчість, її характеристика (Н. Гавриш).

Завдання й зміст формування граматичної правильності мовлення в дітей. Умови, необхідні для засвоєння дітьми норм граматики (А. Богуш). Шляхи й методи формування граматичної правильності мовлення. Дидактичні ігри, вправи, мовленнєві ситуації, казки, їх місце у формуванні граматичної будови мови (К. Крутій, Й. Маковецька). Спеціальні заняття з формування граматичної правильності мовлення, методика їх проведення; ознайомлення дітей з реченнями, словам, складом (К. Крутій, Т. Сорочан та ін.).

Методика розвитку зв'язного мовлення

Методика розвитку діалогічного мовлення

Поняття зв'язного мовлення. Види зв'язного мовлення (діалогічне, монологічне). Ситуативне й контекстне мовлення. Особливості засвоєння дітьми дошкільного віку зв'язного мовлення. Сучасні дослідження проблеми розвитку

зв'язного мовлення.

Поняття діалогічного мовлення. Особливості організації діалогу. Репліка як структурний елемент діалогу. Види реплік. Типові діалогічні єдності. Особливості оволодіння діалогічним мовленням дітьми дошкільного віку. Прийоми навчання дітей постановки запитань, ведення діалогу.

Розмова вихователя з дітьми у повсякденному спілкуванні як метод розвитку діалогічного мовлення. Методика організації й проведення розмов з дітьми.

Бесіда – основний метод розвитку діалогічного мовлення. Структура бесіди.

Види, зміст і тематика бесід. Методика проведення бесіди: підготовка вихователя й дітей до бесіди, добір наочного, дидактичного, ілюстративного матеріалу та технічних засобів навчання до бесіди.

Методичні прийоми розвитку діалогічного мовлення дітей під час бесіди. Види запитань вихователя, вимоги до запитань та відповідей дітей.

Методика навчання дітей монологічного мовлення

Методика навчання дітей монологічного мовлення (розповідання). Зміст і завдання навчання дітей монологічного мовлення. Характеристика методів, прийомів навчання дітей монологічного мовлення. Види розповідей, їх класифікація, послідовність введення різних видів розповідей, їх місце на заняттях з розвитку мовлення.

Навчання дітей розповідання за дидактичними картинами. Види розповідей за змістом картин. Методика навчання описових розповідей за картиною. Сюжетні й творчі розповіді. Методика навчання дітей розповідання за картинами в різних вікових групах. Сучасні дослідження.

Навчання дітей розповідання за іграшками. Види розповідей. Описові розповіді, їхня структура й прийоми навчання. Сюжетні розповіді за однією іграшкою та набором іграшок (за ігровою сюжетною обстановкою). Добір іграшок, вимоги до них. Прийоми навчання розповідання за іграшками в різних вікових групах.

Розповіді дітей з досвіду. Тематика розповідей. Методичні прийоми навчання розповідання. Методичні прийоми навчання розповідання з власного досвіду: зразок розповіді, план, вказівки. Методика навчання дітей складання листів. Структура заняття й прийоми (М. Лаврик).

Переказ літературних творів. Суть переказу, його значення для розвитку зв'язного мовлення, пам'яті, мислення. Добір літературних творів для переказу, вимоги до них. Вимоги до дитячих переказів (усвідомленість, послідовність, точність, образність і граматична правильність мови, інтонаційна виразність, елементи творчої доробки). Методичні прийоми навчання дітей переказу: запитання, план, спільний, відображений переказ, підказка, переказ за частинами, за ролями, за малюнками, з ІКТ, ілюстративного матеріалу, від першої особи, переказ з елементами драматизації та навчання творчого розповідання, інсценування. Особливості навчання переказу в різних вікових групах (А. Бородич, О. Кононко, Н. Малиновська та ін.).

Навчання творчого розповідання. Роль чуттєвого досвіду, розвиток самостійності й творчої уяви у процесі навчання розповідей. Види й тематика

розповідей: складання розповідей за опорними словами, продовження початку розповіді (казки) вихователя, складання початку розповіді (казки вихователя, творчі розповіді на тему, розповіді про смішні епізоди, про одного героя, розповіді-мініатюри (етюди), самостійне складання казок, небувальщин, складання розповідей, аналогічних прочитаним. Методика навчання. Структурні компоненти заняття й методичні прийоми навчання творчого розповідання (С. Ласунова, Т. Постоян та ін.).

Методика формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку.

Види спілкування як провідної діяльності на різних етапах дошкільного дитинства (А. Богуш). Сутність мовленнєвого спілкування (Т. Піроженко та ін.). Структурні компоненти мовленнєвого спілкування.

Специфіка комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку (Т. Піроженко). Зміст мовленнєвих контактів дітей дошкільного віку. Характеристика мовлення дітей з різними формами спілкування.

Комунікативна компетентність дітей дошкільного віку (А. Богуш, І. Луценко, Т. Піроженко та ін.). Культура мовленнєвого спілкування як показник сформованості комунікативної компетентності (А. Богуш). Складові комунікативної компетентності: когнітивно-комунікативна, орієнтувально-планувальна, організаційно-комунікативна, мовленнєва, комунікативно-мовленнєва (І. Луценко). Комунікативна компетентність випускника дошкільного навчального закладу.

Методи розвитку потреби у мовленнєвому спілкуванні, комунікативних мотивів. Методика навчання дітей способів вирішення комунікативних мовленнєвих задач. Методика ознайомлення дітей з невербальними засобами спілкування.

Методика художнього читання й розповідання дітям

Теоретичні основи формування художньо-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку

Особливості сприймання дітьми художніх творів. Активний характер сприймання. Складові компоненти: сприймання, оцінка, спілкування, відтворення вражень та уявлень, продуктивна діяльність під впливом мистецтва.

Джерела й жанри художнього читання. Принципи добору літературних творів для читання й розповідання дітям. Принципи ознайомлення дітей з художніми творами.

Методика читання художніх творів на заняттях. Специфіка занять з художньої літератури, їх структура, методичні прийоми роботи. Підготовка вихователя до занять: добір твору, виразне читання, виділення важливих слів, добір ілюстрацій, наочності, технічних засобів навчання. Види і типи літературних занять.

Види бесід після художнього читання: етично-оцінні, моральної спрямованості, уявлювальний діалог з героями творів, колективне складання листа герою. Прийоми ознайомлення дітей з жанрами, композицією, засобами художньої виразності твору, дитячою книгою, її структурою.

Куточок книги у ЗДО. Зміст та обладнання в різних вікових групах.

Методика роботи з книгою. Літературні та літературно-музичні свята і розваги. Тематика, види і зміст літературних ранків і вечорів, методика їх проведення в різних вікових групах.

Методика ознайомлення дітей з поетичними творами. Методика заучування поетичних творів. Особливості сприймання й запам'ятовування дітьми віршів. Добір віршів для заучування, вимоги до них. Структура занять із заучування віршів в різних вікових групах.

Драматизація та інсценування за змістом художніх творів.

Драматизація та інсценування за змістом художніх творів у дошкільному закладі. Методика організації ігор-драматизацій, читання за ролями, інсценування художніх творів у різних вікових групах.

Види театрів: настільний, картонажний, ляльковий, театр іграшок, тіньовий, фланелеграф, пальчиковий театр, театр живих тіней. Методика їх використання в різних вікових групах.

Підготовка дітей до навчання грамоти.

Дефініції понять «наступність», «перспективність», «спадкоємність», їх значення для організації навчально-мовленнєвої діяльності двох ланок освіти – ЗДО і початкової школи. Аналіз Базового компонента дошкільної освіти та Державного стандарту початкової освіти в галузі мовленнєвого розвитку та освіти, аналіз програм.

Мовленнєва готовність дітей до школи. Діагностика мовленнєвої готовності дітей до школи.

Теоретичні засади навчання грамоти. Прийоми звукового аналізу й синтезу. Психолого-педагогічні основи навчання грамоти. Психологічна характеристика процесів читання й письма.

Характеристика сучасного звукового аналітично-синтетичного методу навчання грамоти. Сучасні варіанти методик навчання грамоти й звукового аналізу слів дітей дошкільного віку. Характеристика «Абеток» для дошкільнят.

Підготовка до навчання грамоти на п'ятому році життя. Завдання й зміст роботи в середній групі. Методика навчання дітей середньої групи звукового аналізу слів.

Зміст і завдання підготовки до навчання грамоти на шостому році життя.

Ознайомлення дітей з реченням, його будовою, словом, складом, звуком, наголосом. Методичні прийоми роботи.

Методика навчання дітей звукового аналізу слів.

Методика ознайомлення дітей з голосними, приголосними звуками; твердими, м'якими приголосними звуками, фішками та позначеннями звуків, схемою звукового аналізу слів. Прийоми навчання звукового аналізу слів. Структура й специфіка занять.

Методика навчання дітей читання.

Методика ознайомлення дітей з буквами. Прийоми навчання читання. Навчання читання складів, слів, речень. Використання звукової лінійки, кубиків, таблиці складів.

Підготовка руки дитини до письма.

Формування графічних навичок у дітей, їх відмінність від навичок

малювання. Завдання й зміст підготовки руки дитини до письма. Гігієнічні та педагогічні вимоги до організації занять. Ознайомлення дітей з зошитом. Специфіка занять з підготовки руки дитини до письма й методика їх проведення. Вправи в зошиті.

Природознавство з методикою та навичками освіти сталого розвитку

Теоретико-методичні основи методики ознайомлення дітей з природою Становлення і розвиток методики ознайомлення дітей з природою

Методика ознайомлення дітей з природою як наука про використання природи у вихованні та всебічному розвитку дітей дошкільного віку. Вплив факторів природи на особистість.

Завдання ознайомлення дітей з природою

Природа як фактор загального фізичного і психічного розвитку дитини. Сенсорний розвиток дитини в процесі спілкування з природою. Формування обстежувальних дій, засвоєння дітьми сенсорних еталонів.

Вирішення завдань розумового виховання в процесі ознайомлення дітей з природою: формування системи реалістичних знань про предмети і явища природи. Дослідження з проблеми. Системність знань про природу як одну з основ розумового розвитку. Формування системи знань на рівні уявлень і елементарних понять. Формування наочно-образного, образного, логічного мислення в процесі ознайомлення з природою, удосконалення аналізу і синтезу, розвиток операцій порівняння і класифікації, умінь дітей робити узагальнення. Розвиток мовлення дітей.

Розвиток пізнавальних інтересів дітей. Роль знань, їх поступове ускладнення у формуванні пізнавальних інтересів. Активна пізнавальна діяльність дітей як умова формування пізнавального інтересу. Дослідження з проблеми.

Екологічне виховання дошкільників – перша сходинка в системі екологічного виховання особистості. Принципи і завдання екологічного виховання дошкільників. Дослідження з проблеми.

Виховання у дітей любові до праці в природі (вироснування рослин, догляд за тваринами тощо), поваги до праці дорослих і бережливого ставлення до її результатів.

Естетичне виховання дітей засобами природи. Виховання у дітей естетичних уявлень, розвиток естетичних почуттів. Сучасні дослідження з проблеми.

Зміст ознайомлення дітей дошкільного віку з природою в закладі дошкільної освіти.

Принципи відбору знань дітей дошкільного віку про природу. Принцип виховного та розвивального характеру знань (відбір знань з урахуванням мети виховання, психічних можливостей дітей та завдань ознайомлення дітей з природою).

Принцип науковості: відбір змісту системи знань для дітей дошкільного віку, виходячи з основних природознавчих ідей і понять (поняття єдності організму та середовища, взаємозв'язку всіх елементів природи, самоорганізації і

розвитку природних систем тощо). Формування реалістичних, різнобічних знань дітей про природу («нежива природа», рослини, тварини). Ознайомлення дітей із зв'язками та взаємозалежністю в природі. Формування знань про зміни в природі, про роль людини у перетворенні природи. Зв'язок принципу науковості з принципом енциклопедичності знань.

Принцип доступності: доступність матеріалу для сприймання й розуміння його дошкільниками, формування у дітей системи уявлень і найпростіших понять про природу; відбір типового матеріалу, що забезпечує формування системності знань.

Краєзнавчий принцип у відборі матеріалу: конкретизація матеріалу відповідно до місцевих умов проживання дитини.

Загальна характеристика змісту знань дітей про природу, умінь і навичок щодо вирощування рослин, догляду за тваринами, природоохоронної діяльності в природі.

Структура діючих програм навчання і виховання дітей дошкільного віку в ЗДО. Характеристика розділу з ознайомлення дітей з природою. Поступове ускладнення програмового матеріалу в залежності від вікової групи дітей. Концентричний принцип розташування матеріалу, що забезпечує повторність знань, поглиблення їх на кожному етапі вивчення матеріалу. Розташування матеріалу за принципом сезонності. Розташування матеріалу за сферами розвитку дитини, видами діяльності.

Куточок природи та ділянка закладу дошкільної освіти як основна база ознайомлення дітей з природою.

Необхідність організації куточка природи, його освітнього значення. Розміщення та обладнання куточка природи. Створення науково-природничого центру в куточку природи. Вимоги до його обладнання.

Правила добору об'єктів для куточка природи: врахування можливостей утримання об'єкта в умовах житлового приміщення, безпечність для дітей, відповідність вимогам програм, доступність для догляду тощо. Постійні та тимчасові мешканці куточка природи.

Кімнатні рослини куточка природи і зимового саду (декоративно-листяні, красиво-квітучі, цибулинні, виткі, ампельні, сукуленти): походження рослин, біологічна характеристика, особливості догляду, використання.

Утримання риб у куточку природи. Риби місцевих водойм та екзотичні риби, їх біологія, умови утримання. Влаштування акваріуму і догляд за ним.

Птахи в куточку природи. Утримання в куточку природи папуг, канарок, щиглів, їхня біологія та умови утримання.

Ссавці – постійні мешканці куточка природи: морська свинка, хом'ячок. Біологія тварин та умови утримання.

Тимчасові мешканці куточка природи: безхребетні тварини (молюски, ракоподібні, комахи) та хребетні (земноводні, плазуни, ссавці, птахи). Біологія тварин та умови утримання. Сезонні зміни в об'єктах куточка природи

Освітньо-виховне значення ділянки закладу дошкільної освіти. Вимоги до планування й озеленення ділянки. Планування ділянки. Підбір дерев і кущів для озеленення ділянки, їх біологія і агротехніка.

Квітники та газони на ділянці закладу дошкільної освіти, їх види і влаштування. Підбір декоративних квітникових рослин: багаторічних, дворічних, однорічних з урахуванням термінів цвітіння та естетичного вигляду. Біологія і агротехніка вирощування. Створення куточків дикоростучих рослин на території дитячого садка. Особливості планування місця, висадки та догляду за рослинами лісу, луків, водойми.

Вимоги до плодового саду на ділянці закладу вищої освіти. Планування саду, підбір плодових дерев та ягідних кущів. Посадка саду та догляд за ним у різні пори року.

Город на ділянці ЗДО, його планування. Підбір овочевих культур, їх біологія та агротехніка.

Приваблювання птахів на ділянці в різні пори року. Влаштування годівниць, поїлок, штучних гніздівель.

Методи ознайомлення дітей з природою

Загальна класифікація методів ознайомлення дітей з природою. Залежність вибору методів і прийомів навчання від змісту знань, конкретних завдань розвитку особистості й особливостей пізнавальної діяльності дітей дошкільного віку.

Спостереження – основний метод ознайомлення дітей з природою. Види спостережень за характером пізнавальних завдань (первинні, повторні, порівняльні, заключні); за тривалістю (короткотривалі, довготривалі, систематичні спостереження за змінами і розвитком природи): за способом організації (планові, за ініціативою дітей, колективні, індивідуальні). Зміст місця і значення різного виду спостережень у кожній віковій групі дітей у ЗДО та сім'ї.

Особливості організації і методика керівництва спостереженнями різного виду. Відбір матеріалу для спостережень. Створення умов для проведення спостережень. Схема розгляду рослин і тварин. Прийоми керівництва спостереженнями дітей в різних вікових групах.

Наочні методи ознайомлення дітей з природою. Використання ілюстративного матеріалу в ознайомленні дітей з природою. Види ілюстративного матеріалу, місце, значення, підбір і методика використання в різних вікових групах. Своєрідність використання репродукцій пейзажу, натюрморту в роботі з дітьми дошкільного віку.

Технічні засоби в ознайомленні дітей з природою, їх значення. Характеристика аудіовізуальних, візуальних та адитивних технічних засобів та методика їх використання в ознайомленні дітей з природою. Можливості використання комп'ютерної техніки в ЗДО та сім'ї.

Метод моделювання в ознайомленні дітей старшого дошкільного віку з природою. Роль методу у формуванні уявлень дітей про об'єкти і явища природи, засвоєнні дітьми знань про причинно-наслідкові зв'язки і залежності в природі. Зв'язок моделювання із спостереженнями та іншими методами.

Практичні методи ознайомлення дітей з природою. Праця дітей як один з основних методів ознайомлення з природою, її своєрідність, навчально-виховне значення. Педагогічні та гігієнічні вимоги до праці дітей в природі.

Види праці дітей в природі – вирощування рослин, догляд за тваринами,

охорона природи. Зміст праці дітей в різних вікових групах. Форми організації праці дітей: доручення, чергування, колективна праця. Методика керівництва різними формами організації праці дітей.

Нескладні досліди як метод ознайомлення дітей з природою. Дослід як своєрідний вид спостереження, що організовується у спеціально створених умовах і передбачає пошукові дії дітей. Значення дослідів у практиці засвоєння дітьми нескладних причинно-наслідкових зв'язків і залежностей у природі, розвитку пізнавальної активності дітей. Структура дослідів. Методика організації та проведення дослідів. Зміст дослідів, що проводяться з об'єктами «неживої» природи, рослинами, тваринами. Виховання турботливого ставлення до об'єктів природи у дітей під час проведення дослідів.

Гра як метод ознайомлення дітей з природою. Роль і місце різноманітних ігор у збагаченні, закріпленні, систематизації й узагальненні знань дітей про природу.

Творчі рольові ігри, що відображають уявлення дітей про природу («Зоопарк», «Мауглі у джунглях», «Подорож у Космосі» тощо). Педагогічний супровід сюжетно-рольових ігор дітей.

Використання будівельно-конструктивних матеріалів для вивчення властивостей природних матеріалів: води, піску, снігу, льоду, листя, насіння та плодів дерев і кущів. Створення умов для ігор з природними матеріалами. Методика керівництва іграми дітей з природними матеріалами.

Дидактичні ігри та їхня роль в ознайомленні дітей з природою. Своєрідність дидактичних ігор природничого змісту. Види дидактичних ігор, структура, зміст та методика проведення в різних вікових групах.

Рухливі ігри. Закріплення уявлень дітей про характерні особливості зовнішнього вигляду, способу пересування, спілкування між собою тварин. Використання вправ та ігор імітаційного характеру на заняттях з ознайомлення дошкільників з природою.

Словесні методи ознайомлення дітей з природою.

Розповіді вихователя про предмети та явища природи, їх значення та місце в системі формування знань дітей про природу. Вимоги до розповідей вихователя про природу. Види розповідей, методика їх використання у навчально-виховному процесі.

Дитяча художня література як метод ознайомлення з природою. Вимоги до дитячої природознавчої книги. Реалістичні та фантастичні твори письменників-класиків і сучасних письменників про природу для дітей дошкільного віку. Методика використання природознавчої літератури в різних вікових групах. Загальна характеристика сучасних дитячих природознавчих журналів.

Бесіда як метод ознайомлення дітей з природою. Види бесід з дітьми про природу (вступна, супровідна, тематична, заключна) і їх зміст. Вимоги до проведення бесід, методика їх проведення. Роль бесід у систематизації знань дітей про природу.

Місце кожного методу в ознайомленні дітей з природою. Використання методів в системі для взаємодоповнення інформації та вражень при ознайомленні дітей з природою.

Форми організації та планування роботи з ознайомлення дітей з природою.

Загальна характеристика основних форм ознайомлення дітей з природою. Необхідність використання різноманітних форм навчання в освітньому процесі ЗДО та сім'ї.

Заняття як форма ознайомлення дітей з природою. Значення і місце занять у системі роботи з ознайомлення дітей різних вікових груп з природою. Зміст знань, умінь і навичок, що формуються на заняттях з природознавства за вимогами програми. Відбір матеріалу для занять. Єдність виховних та освітніх завдань, що реалізуються на заняттях з ознайомлення дітей з природою.

Використання різноманітних методів і прийомів на заняттях, відповідно до завдань програми, місця заняття у системі роботи, віку дітей, їх пізнавальних потреб та інтересів. Типи занять за їх місцем у системі роботи з ознайомлення дітей з природою: формування початкових уявлень, збагачення та розширення знань, узагальнення та систематизація знань дітей на заняттях. Методика проведення занять різного типу.

Своєрідність вимог до організації і проведення природознавчих занять. Особливості проведення занять з дітьми молодшого, середнього та старшого дошкільного віку. Система і послідовність занять, пов'язаних з природою, у різні пори року. Використання на заняттях знань дітей, що отримані ними у повсякденному житті. Зв'язок занять з іншими формами роботи.

Екскурсії як особливий вид занять. Місце екскурсій в системі роботи щодо ознайомлення дітей з природою в умовах дитячого садка та сім'ї. Зміст екскурсій, їх тематика. Структура екскурсії. Методика проведення екскурсій. Підготовка вихователя до екскурсії. Визначення програмових завдань, місця маршруту екскурсії, підбір обладнання для збору і розміщення природного матеріалу. Підготовка дітей до екскурсії. Поєднання різноманітних методів і прийомів роботи з дітьми в ході екскурсії. Організація пізнавальної, ігрової, трудової діяльності дітей на екскурсії.

Цільова прогулянка як форма організації роботи з ознайомлення дітей з природою. Відмінність цільової прогулянки від екскурсії. Зміст спостережень на цільових прогулянках. Методика проведення цільової прогулянки в природі.

Повсякденні прогулянки на ділянці ЗДО, їх значення та місце в системі роботи з ознайомлення дітей з природою. організація спостережень за об'єктами і явищами природи на прогулянці. Форми організації спостережень. Керівництво самостійними спостереженнями дітей. Організація та педагогічний супровід іграми дітей з природними матеріалами на прогулянках у різні пори року. Праця дітей на ділянці під час прогулянок.

Засоби фіксації знань дітей про природу.

Календар природи і календар погоди, методика їх ведення. Відображення вражень дітей у малюнках чи інших видах зображувальної діяльності. Складання нескладних колекцій зі старшими дошкільниками. Організація свят в природі.

Планування й облік роботи з ознайомлення дітей з природою.

Значення та основні принципи планування роботи з ознайомлення дітей з

природою. планування системи занять на сезон. Поступове ускладнення матеріалу. Відбір методів проведення занять, що забезпечують засвоєння дітьми системи знань, формування пізнавальної активності та інтересів, практичних умінь та навичок спілкування з природою, інтеграція з іншими розділами програми. Розробка системи комплексних занять. Встановлення зв'язку при плануванні системи занять з роботою у повсякденному житті. Види планів. Структура плану методиста ЗДО, вихователя. Облік виконаної роботи та досягнень дітей.

Методика ознайомлення дітей з мистецтвом

Соціально-естетична сутність образотворчого мистецтва

Образотворче мистецтво як специфічна форма візуального зображення дійсності на площині чи в просторі. Статичність образів образотворчого мистецтва. Функції мистецтва в суспільстві. Художній образ як форма художнього мислення в мистецтві. Художній метод в мистецтві. Твір мистецтва як результат художньої творчості. Історичний характер мистецтва.

Живопис як вид образотворчого мистецтва

Різноманітність технік і художніх прийомів живопису. Засоби художньої виразності живопису. Види і жанри живопису.

Мистецтво графіки

Графіка – мистецтво малюнка. Малюнок – основа всіх видів мистецтва. Види малюнків. Засоби художньої виразності графіки. Види графіки за способами створення та за функціональним призначенням.

Специфіка засобів художньої виразності в ілюстраціях до дитячих книг. Становлення художньої ілюстрації для дітей. Видатні художники-ілюстратори дитячих книг.

Мистецтво скульптури

Скульптура – об'ємне втілення реальної форми в реальному просторі. Тримірність скульптури. Зображувальні можливості матеріалів скульптури та техніки їх обробки. Способи створення образів скульптури. Засоби виразності скульптури. Типи, види і жанри скульптури.

Мистецтво архітектури

Єдність техніко-економічної та художньо-естетичної сторін в архітектурі. Основні вимоги до архітектури. Типи архітектури.

Декоративно-прикладне мистецтво як вид мистецтва, що обслуговує побутові та одночасно задовольняє естетичні потреби людини, привносить красу в життя.

Головні вимоги до творів декоративно-прикладного мистецтва: доцільність, гнучкість форм та відповідність декору утилітарному призначенню речей. Відображення рис національних традицій у формі предметів, матеріалах, техніках обробки, в художніх сюжетних та орнаментальних мотивах, кольорах творів декоративно-прикладного мистецтва. Класифікація видів декоративно-прикладного мистецтва за матеріалами, технологічними особливостями, функціональними ознаками. Характеристика найпоширеніших видів українського

декоративно-прикладного мистецтва: кераміка, вишивка, художнє різьблення, килимарство і ткацтво, декоративний розпис, українська народна іграшка.

Види образотворчої діяльності та їх значення для розвитку дітей дошкільного віку

Види малювання: предметне, сюжетне, тематичне, декоративне. Різноманітність зображувальних матеріалів та технік виконання дитячого малюнка.

Види ліплення: предметне, сюжетне, декоративне; кругле і рельєфне. Характеристика пластичних матеріалів для ліплення.

Види аплікації: предметна, сюжетна, декоративна; конструктивна, силуетна, мозаїчна. Зображувальні матеріали для аплікації.

Розвиток здібностей до образотворчої діяльності у дошкільному віці

Суспільна природа здібностей, участь в діяльності як провідна умова їх розвитку. Здібності і задатки. Структура образотворчих здібностей, види здібностей. Періодизація розвитку образотворчих здібностей у дітей.

Дозображувальний період як початковий етап у розвитку здібностей, його характеристика, завдання навчання і розвитку образотворчих здібностей.

Зображувальний період в розвитку образотворчих здібностей дітей, етапи становлення основних видів образотворчих здібностей в цей період. Педагогічний вплив на розвиток образотворчих здібностей у дітей.

Розвиток творчості дітей дошкільного віку в образотворчій діяльності

Особливості творчості в образотворчому мистецтві. Етапи творчої діяльності. Художній образ як результат творчого процесу. Своєрідність творчості в образотворчій діяльності дитини. Етапи творчої діяльності дитини.

Об'єктивні та суб'єктивні умови розвитку творчості дітей в образотворчій діяльності. Динаміка розвитку творчих здібностей. Засоби творчого розвитку. Особливості навчання, спрямованого на творчий розвиток.

Методика навчання образотворчої діяльності дітей дошкільного віку

Сучасні програми навчання образотворчої діяльності. Принципи побудови програм. Співвідношення навчання і творчості в розвитку образотворчих здібностей у змісті програм: «Дитина», «Українське дошкілля», «Впевнений старт», «Я у Світі» та ін.

Методи і прийоми навчання дошкільників образотворчої діяльності. Різноманітність підходів до класифікації методів і прийомів. Поєднання різних методів і прийомів навчання, вибір їх в залежності від мети, конкретних завдань заняття, віку та досвіду дітей.

Форми організації образотворчої діяльності в закладах дошкільної освіти. Самостійна образотворча діяльність – провідна форма організації образотворчої діяльності. Типи і види занять з навчання образотворчої діяльності. Гігієнічні та естетичні вимоги до проведення занять. Підготовка до занять. Структура і тривалість занять з образотворчої діяльності.

Самостійна образотворча діяльність (СОД) як засіб самовираження і самореалізації дітей. Формування значимих мотивів самостійної образотворчої діяльності. Прийоми непрямого керівництва СОД. Організація в закладах дошкільної освіти студій образотворчого мистецтва, гуртків для поглибленої

роботи із обдарованими дітьми. Взаємозв'язок СОД з грою та іншими видами творчої діяльності.

Формування у дітей естетичного сприймання мистецтва. Завдання ознайомлення дітей з мистецтвом живопису. Форми роботи по ознайомленню дітей з живописом. Методи і прийоми навчання дітей сприймання і розуміння творів живопису.

Принципи вибору творів графіки для дітей дошкільного віку. Методика ознайомлення дітей з творами графіки.

Види скульптури, доступної розумінню дітей. Методика організації розглядання і обстеження скульптури. Мистецтвознавчі розповіді педагога про твір скульптури.

Мистецтво архітектури в системі художнього виховання дітей дошкільного віку. Екскурсія – основна форма безпосереднього ознайомлення дітей з архітектурою.

Декоративно-прикладне мистецтво – засіб художньо-естетичного виховання, джерело змісту декоративного малювання в дошкільному навчальному закладі. Завдання ознайомлення дітей дошкільного віку з творами декоративно-прикладного мистецтва. Форми, методи та прийоми роботи по ознайомленню дітей з декоративно-прикладним мистецтвом.

Методика навчання предметного малювання в закладах дошкільної освіти. Види предметного зображення. Різноманітність предметних малюнків за змістом. Програмні завдання, зміст і методика навчання дітей дошкільного віку предметного малювання. Збагачення сенсорного досвіду дітей – основа навчання предметного малювання.

Методика навчання сюжетно-тематичного малювання дітей дошкільного віку. Особливості сюжетно-тематичного малюнка. Види сюжетно-тематичного малювання. Завдання, зміст і методика навчання сюжетно-тематичного малювання в різних вікових групах. Використання традиційних і нетрадиційних технік виконання сюжетного малюнка.

Навчання декоративного малювання дітей дошкільного віку. Мистецькі засади побудови орнаментів: мотиви, композиція, колір. Ознайомлення з декоративно-прикладним мистецтвом – основа навчання прийомів побудови візерунків, засіб художнього і національного виховання. Завдання, зміст і методика навчання декоративного малювання в різних вікових групах дошкільного навчального закладу. Аналіз досліджень з навчання дітей дошкільного віку малювання.

Навчання ліплення дітей дошкільного віку. Ознайомлення з мистецтвом скульптури – основа для навчання ліплення в закладі дошкільної освіти. Особливості пластичних форм, створюваних дітьми різних вікових груп. Програмні завдання, зміст і методика навчання дошкільників предметного ліплення в різних вікових групах. Завдання, зміст і методика навчання дітей сюжетно-тематичного ліплення. Можливості колективного ліплення в старших групах закладу дошкільної освіти. Навчання декоративного ліплення в закладах дошкільної освіти. Види рельєфних зображень та техніки їх виконання. Особливості сприймання і розуміння ліпного декору дітьми дошкільного віку.

Види декоративного ліплення в закладі дошкільної освіти. Завдання, зміст і методика навчання декоративного ліплення дітей дошкільного віку. Аналіз досліджень з навчання дітей дошкільного віку ліплення.

Методика навчання аплікації дітей дошкільного віку. Аплікація як вид декоративно-прикладного мистецтва і образотворчої діяльності дітей, її своєрідність, естетичні якості. Українські витинанки - самобутній вид аплікації, їх види і практичне застосування. Завдання, зміст і методика навчання аплікації в різних вікових групах. Різноманітність технік виконання аплікації. Своєрідність предметних, сюжетних і декоративних композицій, створюваних дітьми в аплікації.

Наступність в навчанні образотворчої діяльності в закладі вищої освіти і школі. Характеристика завдань навчання образотворчої діяльності в дошкільному навчальному закладі і першому класі школи. Порівняльний аналіз змісту програм з розділу «Образотворче мистецтво» в старшій групі і першому класі школи. Своєрідність організації в старшій групі закладу дошкільної освіти і уроків образотворчого мистецтва в першому класі.

Планування освітньої діяльності з образотворчого мистецтва в закладі дошкільної освіти. Значення планування для цілеспрямованого формування образотворчих умінь і навичок, забезпечення системи в роботі. Принципи планування роботи з образотворчої діяльності.

Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку

Предмет теорії і методики фізичного виховання дітей від народження до шести років. Предмет та основні завдання курсу. Характеристика основних понять. Зв'язок теорії фізичного виховання з іншими науковими дисциплінами. Природничо-наукові основи курсу. Основні методи наукових досліджень в галузі фізичного виховання.

Становлення системи фізичного виховання.

Етапи розвитку теорії та методики фізичного виховання. Актуальні проблеми фізичного виховання дітей дошкільного віку в працях педагогів минулого (Я. Коменський, Й. Песталоцці, Ж. Руссо, П. Лесгафт, К. Ушинський, С. Русова, А. Макаренко, В. Сухомлинський та ін.).

Основні джерела розвитку теорії фізичного виховання. Сучасні проблеми теорії фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Характеристика завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку.

Комплексний підхід у реалізації завдань з фізичного виховання. Характеристика оздоровчих, освітніх та виховних завдань фізичного виховання дітей дошкільного віку. Валеологічна спрямованість завдань з фізичного виховання. Роль закладів дошкільної освіти у вирішенні завдань з фізичного виховання.

Характеристика засобів фізичного виховання

Характеристика засобів фізичного виховання дошкільнят: сили природи (сонце, повітря і вода); гігієнічні фактори (розпорядок процесів життєдіяльності,

харчування, особиста та громадська гігієна); фізичні вправи (масаж, рефлекторні вправи, пасивні, пасивно-активні та активні фізичні вправи). Характеристика фізичних вправ: поняття про зміст, структуру і техніку фізичних вправ, просторова характеристика, просторово-часова та часова характеристика. Класифікація фізичних вправ. Вимоги до вибору фізичних вправ.

Закономірності формування рухових навичок у дітей

Етапи навчання дітей рухових дій: початкове розучування рухової дії, поглиблене розучування, закріплення та удосконалення рухових дій. Поняття про рухові вміння та навички, умови їх формування. Закономірності формування рухових навичок (інтерференція, фазовість, хвилеподібність, вроджений автоматизм). Взаємозв'язок формування рухових навичок та розвитку фізичних якостей: швидкості, спритності, витривалості, сили, гнучкості, окоміру у дітей дошкільного віку. Особливості добірки фізичних вправ для розвитку фізичних якостей.

Дидактичні основи навчання дошкільників рухових дій

Єдність навчання, виховання та розвитку дітей в процесі фізичного виховання. Специфіка реалізації принципів навчання у фізичному вихованні. Методи і прийоми навчання фізичним вправам. Співвідношення дидактичних методів і прийомів навчання на різних етапах навчання дошкільників рухових дій.

Вікові особливості дітей раннього та дошкільного віку

Закономірності фізичного розвитку дитячого організму: інтенсивність фізичного розвитку; висока пластичність і чутливість по відношенню до подразників зовнішнього середовища; напруженість процесів обміну речовин; тісна взаємодія фізичного та психічного розвитку дітей. Характеристика особливостей розвитку та вдосконалення функцій органів і систем дитячого організму в процесі виконання фізичних вправ.

Особливості методики використання засобів фізичного виховання

Гімнастика у навчанні дітей фізичних вправ

Гімнастика як засіб фізичного виховання. Види гімнастики: загальнорозвивальні види (гігієнічна, корегувальна, основна гімнастика), гімнастика зі спортивною спрямованістю (акробатика, художня гімнастика, спортивна гімнастика), спеціально-прикладні види (виробнича гімнастика, гімнастика з професійною спрямованістю та лікувальна гімнастика). Особливості використання загальнорозвивальних видів гімнастики у закладі дошкільної освіти. Зміст та методика навчання дітей різних вікових груп вправ з шикування та перешикування, загальнорозвивальних та танцювальних вправ.

Порівняльний аналіз чинних програм навчання та виховання дітей дошкільного віку з відповідних розділів («Дитина», «Українське дошкілля» та «Впевнений старт»).

Методика навчання основних рухів

Види основних рухів та їх характеристика (ходьба, біг, лазіння, стрибки, метання, вправи у рівновазі). Техніка виконання основних рухів. Методика навчання дітей основних рухів, послідовність добірки фізичних вправ для

формування у дітей різних вікових груп рухових умінь і навичок з основних рухів. Використання підготовчих та допоміжних вправ. Прийоми страхування та попередження травматизму. Аналіз програм виховання і навчання дітей закладі дошкільної освіти, Базового компоненту дошкільної освіти з розділу «Основні рухи». Ускладнення засобів різних вікових групах у відповідності до вікових можливостей дітей та завдань рухової підготовленості.

Вправи спортивного характеру

Комплексний вплив вправ спортивного характеру на всебічний розвиток дітей. Види спортивних вправ. Правила вибору вправ спортивного характеру. Поетапність ознайомлення старших дошкільників з вправами спортивного характеру (підготовчий період, допоміжний та основний). Особливості методики розучування вправ спортивного характеру. Правила поведінки дітей та попередження травматизму.

Ігри з елементами спорту

Вплив ігор з елементами спорту на зміцнення здоров'я, підвищення рівня рухової підготовленості та розвиток фізичних якостей. Методика навчання дітей ігор спортивного характеру. Обладнання та інвентар. Техніка, правила та тактика ігор спортивного характеру. Дозування навантажень. Правила поведінки дітей та попередження травматизму.

Рухливі ігри.

Характеристика рухливої гри як засобу та методу фізичного виховання дітей. Поняття про рухливу гру, її структура. Класифікація рухливих ігор, основні види ігор. Значення рухливих ігор для всебічного розвитку дитини дошкільного віку. Видатні педагоги про роль рухливої гри.

Особливості методики проведення рухливих ігор.

Вибір рухливих ігор для дітей дошкільного віку. Ускладнення та варіативність рухливих ігор. Підготовка вихователя та підготовка дітей до рухливої гри. Організація та керівництво рухливою грою: пояснення змісту та правил гри; прийоми розподілу ролей у грі; регулювання фізичного навантаження; підведення підсумків та оцінка діяльності дітей. Методика проведення рухливих ігор у різних вікових групах.

Українські народні рухливі ігри.

Українські народні рухливі ігри як дієвий засіб всебічного розвитку дітей дошкільного віку в умовах національного відродження. Види ігор та їх характеристика: сезонно-обрядові (хороводні), побутові, ігри-забавлянки, ігри-забави (змагального типу), ігри-ловітки. Особливості методики проведення українських народних рухливих ігор. Використання малих фольклорних жанрів при проведенні народних рухливих ігор: заклички до сил природи та до дітей, зговірки, лічилки, мирилки, мовчанки, прислів'я та приказки. Ознайомлення дітей з народними атрибутами до ігор.

Основні форми роботи з фізичного виховання у закладах дошкільної освіти.

Фізичне виховання дітей раннього віку

Особливості розвитку моторики дітей раннього віку. Завдання фізичного виховання дітей 1-го, 2-го та 3-го років життя. Особливості застосування засобів

фізичного виховання в роботі з дітьми раннього віку. Характеристика форм роботи з фізичного виховання та методика їх проведення.

Фізкультурно-оздоровчі заходи в режимі дня дітей дошкільного віку.

Види фізкультурно-оздоровчих заходів. Правила добору фізичних вправ для ранкової гімнастики. Особливості складання комплексу ранкової гімнастики для дітей різних вікових груп. Зміст та структура ранкової гімнастики. Методика проведення ранкової гімнастики в різних вікових групах.

Структура гігієнічної гімнастики з елементами корекції, особливості проведення в різних вікових групах.

Обґрунтування необхідності проведення малих форм активного відпочинку. Варіанти проведення фізкультхвилинок та фізкультпауз.

Заняття з фізичної культури – форма роботи з фізичного виховання в умовах закладу дошкільної освіти.

Типи занять. Обґрунтування типового плану побудови занять з фізичної культури. Способи організації дітей. Шляхи регулювання фізичних, емоційних та психічних навантажень на заняттях. Методика проведення занять з фізичної культури в різних вікових групах, у змішаних групах.

Значення занять з фізичної культури на повітрі. Особливості організації та варіанти проведення занять на повітрі. Зміст занять з фізичної культури на повітрі в різні пори року.

Забезпечення рухової активності дітей дошкільного віку в повсякденному житті.

Поняття «рухова активність». Види рухової активності: цілеспрямована та довільна. Якісна та кількісна характеристика рухової активності дітей. Дослідження проблеми рухової активності. Поняття про активний та пасивний руховий режим. Характеристика різних форм роботи з фізичного виховання в повсякденному житті: піші переходи та екскурсії за межі закладу дошкільної освіти; фізкультурні розваги та свята; дні здоров'я; самостійна рухова діяльність, індивідуальна робота з дітьми, рухливі ігри, канікули.

Організація фізичного виховання дітей дошкільного віку

Планування та облік роботи з фізичного виховання в закладі дошкільної освіти

Значення планування та обліку роботи в ЗДО. Основні вимоги до планування. Реалізація дидактичних принципів при розподілі програмового матеріалу у перспективному плані. Оперативне планування. Облік роботи з фізичного виховання (попередній, поточний, рубіжний).

Організація та керівництво системою фізичного виховання в ЗДО

Функціональні обов'язки завідувачки, методиста, медичного працівника, вихователя, інструктора з фізичного виховання, музичного керівника. Проведення лікарсько-педагогічного контролю за системою фізичного виховання. Види контролю за системою фізичного виховання в ЗДО. Методика діагностики рухової підготовленості та стану здоров'я дітей дошкільного віку. Методика визначення рівня фізичного навантаження на дітей в процесі виконання рухових дій. Метод пульсометрії.

Зв'язок сім'ї та ЗДО в роботі з фізичного виховання дітей раннього та

дошкільного віку. Значення співпраці з родинами в галузі фізичного виховання дітей дошкільного віку. Характеристика форм роботи з батьками: індивідуальні та групові консультації; батьківські збори; семінари; конференції, «ярмарки ідей»; лекції; відвідування сімей тощо. Шляхи залучення батьків до співпраці. Особливості організації фізичного виховання дітей в умовах сім'ї.

Теорія і методика формування математичних уявлень у дітей дошкільного віку

Особливості розвитку кількісних уявлень у дітей дошкільного віку, сприймання і відтворення кількості предметів дітьми раннього та молодшого дошкільного віку. Особливості формування уявлень про множину у дітей старшого дошкільного віку. Роль різних аналізаторів у формуванні уявлень про множину. Способи порівняння множин та формування у дітей уявлень про множину в різних вікових групах.

Розвиток у дітей уявлень про число, лічбу в різних вікових групах ЗДО.

Особливості розвитку у дітей діяльності лічби. Розвиток у дітей дошкільного віку уявлень про число. Навчання дітей лічби вголос. Етапи лічильної діяльності, завдання навчання дітей лічби в різних вікових групах. Утворення чисел на основі порівняння множин в різних вікових групах.

Навчання дітей розв'язування арифметичних прикладів та задач.

Особливості навчання дошкільників розв'язанню арифметичних прикладів та задач. Роль прикладів та арифметичних задач в розумінні сутності арифметичних дій. Види арифметичних задач, які розв'язують дошкільники. Послідовні етапи та методичні прийоми в навчанні рішення арифметичних задач та прикладів.

Формування у дітей дошкільного віку уявлень про величину та вимірювання величин. Особливості сприймання величини дітьми дошкільного віку. Завдання з ознайомлення дошкільників з величиною предметів. Методи і прийоми формування уявлень і понять про величину предметів в старшому дошкільному віці. Особливості навчання дітей елементарній вимірній діяльності. Ознайомлення дітей дошкільного віку із загальноприйнятими мірами вимірювання (сантиметр, метр, літр, кілограм).

Формування уявлень про форму предметів та геометричні фігури в різних вікових групах. Завдання з ознайомлення дітей з формою предметів та геометричними фігурами. Методи, прийоми ознайомлення дітей з формою предметів та геометричними фігурами в різних вікових групах.

Особливості часових уявлень дітей дошкільного віку. Формування уявлень про час, та «відчуття часу» у дітей дошкільного віку. Час і його особливості. Завдання з навчання дітей орієнтування в часі та формування часових уявлень у дошкільників. Методика формування часових уявлень у дітей старшого дошкільного віку та орієнтування їх в часі.

Для пільгових категорій осіб, яким надано право складати вступні випробування (особи, що потребують особливих умов складання випробувань) в УДУ імені Михайла Драгоманова за рішенням Приймальної комісії створюються особливі умови для проходження вступних випробувань.

ПИТАННЯ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ Й СКЛАДАННЯ ВСТУПНОГО ІСПИТУ

1. Характеристика сучасної системи дошкільної освіти України.
2. Загальні закономірності розвитку особистості.
3. Сучасні концепції періодизації дошкільного дитинства.
4. Особливості розвитку і виховання дітей раннього віку.
5. Загальна характеристика складових виховання дітей дошкільного віку, їхні завдання.
6. Я. Коменський, Й. Песталоцці, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський про моральне виховання дошкільників.
7. Сучасні психолого-педагогічні дослідження щодо морального розвитку і морального виховання дошкільників (Л. Артемова, Т. Поніманська, О. Проскура та ін.).
8. Розумове виховання дітей в працях західноєвропейських та вітчизняних педагогів (Я. Коменського, М. Монтессорі, Й. Песталоцці, С. Русової, К. Ушинського, Ф. Фребеля та ін.).
9. Сучасні дослідження про розумове виховання та розумовий розвиток дітей дошкільного віку (Г. Костюк, В. Котирло, С. Ладивір та ін.).
10. Наукові дослідження з питань трудового виховання дошкільників (Г. Беленька, З. Борисова, М. Машовець та ін.).
11. Сучасні дослідження проблеми естетичного виховання дошкільників (О. Дронова, О. Половіна, Г. Сухорукова та ін.).
12. О. Богініч, Е. Вільчковський, Т. Дмитренко, Я. Коменський, П. Лесгафт про розвиток теорії фізичного виховання.
13. Теорія гри (К. Грос, З. Фрейд, С. Холл та ін.).
14. Класифікація ігор за К. Гарвеєм, К. Гросом, П. Лесгафтом, Ж. Піаже, С. Русовою. Сучасна класифікація ігор.
15. Загальні основи дошкільної дидактики.
16. Проблема наступності закладу дошкільної освіти, сім'ї і школи в теоріях Я. Коменського, М. Монтессорі, Й. Песталоцці, С. Русової, В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.
17. Наукові дослідження проблеми готовності дитини до шкільного навчання (О. Проскура та ін.).
18. Характеристика загальної і спеціальної готовності дитини до школи в контексті впровадження НУШ.
19. Психічний розвиток дітей дошкільного віку як предмет дитячої психології.
20. Методологія і принципи організації психологічних досліджень, їх планування та проведення.
21. Теорія розвивального навчання.
22. Вікові періоди розвитку дитини у віковій періодизації психічного розвитку

людини від народження до початку навчання у школі.

23. Розвиток пізнавальної сфери дітей дошкільного віку.
24. Психологічна характеристика розвитку діяльності дошкільників.
25. Розвиток емоційно-вольової сфери дітей дошкільного віку.
26. Психологічна характеристика індивідуально-психологічних особливостей дітей дошкільного віку.
27. Розвиток особистості дошкільника.
28. Завдання розвитку мовленнєвої компетенції дітей дошкільного віку.
29. Концепція мовної освіти С. Русової.
30. Методика навчання дітей рідної мови в працях В. Сухомлинського, К. Ушинського та ін.
31. Сутність поняття мовленнєва компетентність, чинники її формування у дітей дошкільного віку.
32. Сучасні підходи до мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку А. Богуш, Н. Гавриш, Н. Луцан, І. Луценко та ін.
33. Закономірності засвоєння дітьми рідної мови. Принципи навчання дітей рідної мови: загальнометодичні, частково методичні, спеціальні.
34. Методи і прийоми навчання дітей рідної мови (загальна характеристика).
35. Засоби розвитку мовлення дітей в закладі дошкільної освіти (загальна характеристика).
36. Форми роботи з розвитку мовлення в закладі дошкільної освіти.
37. Технології раннього навчання читання Л. Шелест та М. Зайцева.
38. К. Ушинський про значення використання природи у початковому навчанні дітей: виховання інтересу і любові до природи, патріотичних почуттів, розвиток спостережливості, логічного мислення, формування реалістичних уявлень про природу.
39. Розвиток поглядів К. Ушинського на роль природи у вихованні дітей дошкільного віку. Зміст спостережень з дітьми в природі, ознайомлення з працею дорослих.
40. А. Макаренко, С. Русова, В. Сухомлинський про роль природи у формуванні особистості дитини.
41. Сучасні дослідження Н. Лисенко, З. Плохій та інших науковців з питань екологічного виховання дошкільників.
42. Освіта сталого розвитку (ОСР-технологія) Н. Гавриш.
43. Загальна характеристика методів ознайомлення дітей з природою, їх, взаємозв'язок.
44. Форми організації роботи з ознайомлення дітей з природою. Порівняльна характеристика екскурсій в природі та цільових прогулянок як форм ознайомлення дітей з природою.
45. Образотворче мистецтво – специфічна форма відображення дійсності та основа для навчання дітей дошкільного віку образотворчої діяльності. Пізнавальні та виховні функції мистецтва.
46. Особливості створення художнього образу дошкільниками. О. Дронова, Г. Сухорукова про оптимізацію змісту занять з художньо-естетичної діяльності.
47. Методика педагогічного супроводження малювання в жанрі «пейзаж» з дітьми старшого дошкільного віку.

48. Методика педагогічного супроводження малювання в жанрі «портрет» з дітьми старшого дошкільного віку.
49. Методика педагогічного супроводження малювання в жанрі «натюрморт» з дітьми старшого дошкільного віку.
50. Методика педагогічного супроводження малювання в жанрі книжкової ілюстрації.
51. Аплікація як вид декоративно-прикладного мистецтва, її своєрідність та естетичні якості. Методика педагогічного супроводження аплікації дітей дошкільного віку.
52. Алгоритм педагогічного супроводження ліплення з дітьми старшого дошкільного віку.
53. Актуальні проблеми фізичного виховання дітей дошкільного віку в працях педагогів минулого (Я. Коменський, А. Макаренко, Й. Песталоцці, С. Русова, Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.).
54. Сучасні наукові дослідження з проблеми оздоровлення дітей в дошкільних навчальних закладах (О. Богініч, Е. Вільчковський, Н. Денисенко, Т. Дмитренко, М. Єфименко та ін.).
55. Оздоровчі технології в системі дошкільної освіти.
56. І. Щербакова про методику формування уявлень про склад числа з одиниць та двох менших та прийоми навчання.
57. Теорія і методика формування у дітей часових уявлень.
58. Технологія соціо-ігрового навчання як засіб формування навичок лічби у дітей дошкільного віку.
59. О. Половіна. Артосвіта дітей дошкільного віку: технологія «образотворення».
60. Н. Голота, О. Терещенко про розвиток конструктивних здібностей дітей дошкільного віку ЛЕГО - конструювання.

**СТРУКТУРА БІЛЕТУ ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ
ПІДГОТОВКИ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ
ГАЛУЗІ ЗНАНЬ А Освіта
ЗА СПЕЦІАЛЬНІСТЮ А 2 Дошкільна освіта**

**УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА**

Вступний іспит

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти

Спеціальність: А2 Дошкільна освіта

Екзаменаційний білет №1

1. Характеристика сучасної системи дошкільної освіти України.
2. Предметно-практична діяльність як провідна діяльність дітей раннього віку, її роль у появі новоутворень: «власна дія», «я», «я сам».
3. Аплікація як вид декоративно-прикладного мистецтва, її своєрідність та естетичні якості. Методика педагогічного супроводження аплікації дітей дошкільного віку.

Затверджено на засіданні Вченої ради педагогічного факультету, протокол № 14 від 25 червня 2025 р.

Проректор з наукової роботи

Григорій ТОРБІН

Гарант освітньо-наукової програми

Ганна ЦВЕТКОВА

Завідувач відділу аспірантури і докторантури

Ксенія БОДНАР

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ НА ВСТУПНОМУ ВИПРОБУВАННІ

За шкалою університету	Визначення	Характеристика відповідей абітурієнта	
		На питання теоретичного змісту	На питання практичного змісту
100-159 балів	Низький	Поверхнєве усвідомлення змісту питання білету, а тому дає відповідь не по суті поставлених запитань. Не розуміє педагогічних термінів, не орієнтується в сучасних наукових дослідженнях в галузі «Дошкільної освіти», не володіє професійними знаннями	Нездатний виконати творче педагогічне завдання на фаховому рівні. Не бачить актуальних педагогічних проблем, не знаходить адекватних способів їх вирішення в процесі проектування форм взаємодії з дітьми, вихователями
160-170 балів	Задовільний	Відповіді на питання білету носять частковий характер. Знання та розуміння педагогічних термінів поверхове, відсутнє уміння обґрунтовувати власну думку	Недосконало використовує фахові знання в процесі виконання творчих завдань, не бачить глибини педагогічних проблем, не знаходить найбільш ефективних способів їх вирішення в процесі проектування форм взаємодії з дітьми, вихователями
171-189 балів	Достатній	Відповіді на питання білету правильні та достатньо повні. Абітурієнт оперує педагогічними термінами без особливих труднощів, вміє логічно побудувати відповіді на поставлені питання, орієнтується в галузі виховання і навчання дітей дошкільного віку, логічно обґрунтовує власну думку.	Вміє використовувати теоретичні знання для виконання творчих завдань, ставити педагогічні проблеми та знаходити способи їх вирішення в процесі проектування форм взаємодії з дітьми, вихователями
190-200 балів	Високий	Абітурієнт дає правильні та розгорнуті відповіді на питання білету. Глибоко розуміє значення педагогічних термінів та вільно ними оперує. Різнобічно аналізує	Ефективно використовує теоретичні знання для виконання творчих завдань, цілісно бачить і вирішує педагогічні проблеми в процесі проектування форм

		закономірності розвитку, виховання і навчання дітей дошкільного віку. Переконливо обґрунтовує власну думку.	взаємодії з дітьми, вихователями
--	--	---	----------------------------------

Оцінювання рівнів знань майбутніх аспірантів проводиться кожним із членів предметної комісії окремо, відповідно до критеріїв оцінювання. Загальний бал оцінювання рівня знань майбутніх аспірантів визначається за результатами обговорення членами комісії особистих оцінок відповідей абітурієнтів. Бали вступного фахового випробування виголошуються головою предметної комісії після закінчення іспиту всім абітурієнтам, що брали участь у випробуванні.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Перелік нормативних документів, на яких базується програма вступного іспиту

1. Закон України «Про освіту»: нова редакція (Відомості Верховної Ради (ВРУ), 2017, № 38-39, ст. 380). URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>.
2. Закон України «Про дошкільну освіту» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2024, № 42, ст.258 {Із змінами, внесеними згідно із Законом № 4059-IX від 19.11.2024}). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3788-20#Text>
3. Концепція освіти дітей раннього та дошкільного віку / НАПН України. Київ : ФОП Ференець В. Б., 2020. 44 с. URL: <https://bit.ly/2E3xuLJ>
4. Базовий компонент дошкільної освіти. 2021. URL: https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

Основні джерела:

Психологія дитяча

1. Андросович К.А., Гальченко В.М. Розвиток соціальної винахідливості як чинник позитивного ставлення дошкільників до життя. Освіта та розвиток обдарованої особистості. №3(94) /ІІІ квартал/ 2024. С. 44-48. [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2024-3\(94\)-44-48](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2024-3(94)-44-48)

2. Гальченко В.М. Психологія дитячої творчості. Навчальний посібник. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. 132 с.
3. Дуткевич Т.В. Дитяча психологія: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 424 с.
4. Дуткевич Т.В. Дитяча розвивально-корекційна психологія. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 304 с.
5. Дуткевич Т.В. Дошкільна психологія: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 392 с.
6. Костик Л.Б. Вікова психологія (курс лекцій для студентів зі спеціальності «Дошкільна освіта»): навч. посібник. Чернівці, 2018. 116 с.
7. Олійник М.І., Журат Ю.В., Фесун Г.С. Розвиток та діагностика пізнавальних процесів дошкільника: навчально-методичний посібник. Чернівці: Родовід, 2019. 176 с.
8. Павелків Р. В., Дитяча психологія: підручник, 2-ге видання. Київ: Кондор, 2015. 464 с.
9. Поліщук В.М. Вікова і педагогічна психологія : навчальний посібник. 4-те вид. Суми: Університетська книга, 2019. 352 с.
10. Савчин М. В. Вікова психологія : навч. посіб. 3-тє вид, перероб., допов. Київ : Академія, 2017. 366 с.

Педагогіка дошкільна

1. Богуш А. М. Моє довкілля : Програ. ознайомлення дітей старш. дошк. віку з довкіллям. Київ : Шкільний світ, 2006. 112 с.
2. Дитина : Освітня програма розвитку дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту : О.В. Огневюк, авт. кол. : Г.В. Беленька, О.Л. Богиніч, В.М. Вертугіна [та ін.] ; наук. ред. : Г.В. Беленька, М.А. Машовець ; Мін. осв. і наук. України, Київ. у-нт ім. Б. Грінченка. Київ : Київ, у-н-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
3. Виховання дошкільника в праці. З.Н. Борисова, Г.В. Беленька, М.А. Машовець та ін. 2-ге вид., стер. Київ, 2002. 112 с.
4. Гавриш Н. Сучасне заняття в дошкільному закладі. Луганськ : Альма-матер, 2007. 496 с.
5. Докучаєва В. Проектування інноваційних педагогічних систем у сучасному освітньому просторі. Луганськ : Альма-матер, 2005. 304 с.
6. Карасьова Т., Піроженко Т. Ігровий простір дитини. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с.
7. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта : реалії та перспективи. Київ : Саммит, 2009. 269 с.
8. Ладивір С. О., Долинна О. П, Котирло В. К. та ін. Виховання гуманних почуттів у дітей. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 168 с.
9. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка дитинства. Київ : Видав. Дім «Слово», 2011. 720 с.

10. Лисенко Н. В., Кирата Н. Р. Педагогіка українського дошкілля. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 302 с.
11. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. ред. Г.В. Беленька, О.А. Половіна, І.В. Кондратець ; авт. кол. : Г. В. Беленька, О.Л. Богінч, В.М. Вертутіна, К.І. Волинець та ін. Київ : ТОВ «АКМЕ ГРУП». 2021. 568 с.
12. Методичні рекомендації до БКДО (державного стандарту дошкільної освіти). 2021. рік. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>
13. Організація дитячої ігрової діяльності в контексті наступності дошкільної та початкової освіти. за ред. Г.С. Тарасенко. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2010. 404 с.
14. Особистість дошкільника : перспективи розвитку. Піроженко Т.О. Тернопіль: Мандрівець, 2010. 136 с.
15. Писарчук О. Т., Руденський Р. Є. Основи дошкільної педагогіки : навчальний посібник для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти. Тернопіль : ЗУНУ, 2025. 162 с.
16. Половіна, О. А., Кондратець, І. В. Нові підходи до формування художньо-практичної компетентності майбутніх вихователів. *Народна освіта* : Електронне наукове фахове видання. 2019. Випуск № 2(38). Розділ «Педагогічна наука». URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=5789
17. Половіна О., Беленька Г. Як спонукати дітей бігти на заняття. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2018. № 4. С. 23-28.
18. Половіна О. Розвиваємо творчий потенціал дітей під час прогулянки. *Вихователь-методист дошкільного закладу*, 2019. № 2, С. 41-45.
19. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Академвидав, 2013. 464 с.
20. Степанова Т. М. Трансформація змісту передшкільної освіти в історії розвитку вітчизняної дошкільної педагогіки (кінець ХІХ-ХХ століття). Київ : Видавничий Дім «Слово», 2011. 424 с.
21. Хрестоматія з історії дошкільної педагогіки : навч. посіб. / від упорядників, вступні нариси та упорядкув. З.Н. Борисової, В.У. Кузьменко ; за заг. ред. З.Н. Борисової. Київ : Вища шк., 2004. 511 с.

Природознавство з методикою та навичками освіти сталого розвитку

1. Бабовал Т. І., Вихрущ В. О. Природознавство. Цікавий світ навколо нас. Книга для читання. II частина. Тернопіль : Навч. книга. Богдан, 2001. 176 с.
2. Беленька Г.В. Дитина в довіллі: методичний посібник для вихователів дітей дошкільного віку. Київ : Сім кольорів, 2014. 56 с.
3. Беленька Г. В. Знайомтеся : жук-сонечко. *Методична скарбничка вихователя*. 2014. № 6. С. 36-39.
4. Беленька Г. В. Природничі науки у казках, запитаннях, завданнях, дослідах. Київ : Шкільний світ, 2011. 128 с.

5. Беленька Г. В. Розвиток мислення дітей дошкільного віку в процесі ознайомлення їх з природою. *Оновлення змісту і методів дошкільної освіти в Україні : Наукові записки Рівненського пед. інституту*. 2000. № 9. С. 23-47.
6. Гетьман В. Національні природні парки України. Київ : Редакції газет природничого циклу, 2012. 128 с.
7. Глухова Н. Є. Екологічна стежина в дитячому садку. Київ : Шкільний світ, 2001. 54 с.
8. Горопаха Н. М. Виховання екологічної культури дітей : посібник для вихователів дошкільних закладів та вчителів початкових класів. Рівне : Волинські обереги, 2001. 212 с.
9. Дитина : Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; авт. кол. : Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна, О.М. Половіна та ін. ; наук. ред. Г.В. Беленька ; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. Київ : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
10. Дошкільнятам про світ природи. Діти п'ятого року життя : навч. метод. посіб. / Г.В. Беленька, Т.С. Науменко, О.А. Половіна. Київ : Генеза, 2013. 112 с.
11. Дошкільнятам про світ природи : Старший дошкільний вік : навч. метод. посіб. / Г.В. Беленька, Т.С. Науменко, О.А. Половіна. Київ : Генеза, 2013. 112 с. (Настільна книжка вихователя).
12. Лисенко Н. В. Еко-око : дошкільник пізнає світ природи : навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово». 2015. 352 с.
13. Методичні рекомендації до Освітньої програми для дітей від 2 до 7 років «Дитина» / наук. ред. Г.В. Беленька, О.А. Половіна, І.В. Кондратець; авт. кол. : Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертугіна, К.І. Волинець та ін. Київ : ТОВ «АКМЕ ГРУП», 2021. 568 с.
14. Плохій З. П. Формування у дітей дошкільного віку екологічної культури (теоретичні та методичні аспекти) : монографія. Ін-т пробл. виховання НАПН України. Київ : Персона. 2010. С. 319
15. Пометун О. Освіта для сталого розвитку для дошкільнят. *Надихаємо на дії*. Електронний журнал. № 12(2). 2013. С. 21-30.
16. Пометун О. Що таке «емпауермент-педагогіка»? *Надихаємо на дії*. 2008. № 1(1). С. 10-12.
17. Яришева Н. Ф. Екологічне виховання дошкільників. Київ : Грамота, 2001. 55 с.
18. Яришева Н. Ф. Екологічне виховання дошкільників : посібник для вихователів. (Серія «Екологія і здоров'я»). Київ : 2001. 55 с.
19. Яришева Н. Ф. Методика ознайомлення дітей з природою. Київ : Вища шк., 1995. 255 с.

Дошкільна лінгводидактика

1. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і практика навчання дітей рідної мови: підручник. за ред А. М. Богуш. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 307 с.

2. Богуш А. М. Методика навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах. Київ : Видавничий дім «Слово», 2008. 440 с.
3. Богуш А. М., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ : Видавничий дім «Слово», 2016. 304 с.
4. Богуш А. М., Луцан Н. І. Мовленнєво-ігрова діяльність дошкільників : мовленнєві ігри, ситуації, вправи: навчально-методичний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2008. 256 с.
5. Богуш А. М., Гавриш Н. В., Саприкіна О. В. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку : підручник для студентів вищих навчальних закладів факультетів дошкільної освіти. Вид 2- е. Київ : Видавничий Дім «Слово», 2015. 408 с.
6. Богуш А. М. Навчання дітей української мови в дошкільних навчальних закладах національних спільнот : програма та навчально-методичні рекомендації. Тернопіль : Мандрівець, 2016. 136 с.
7. Богуш А. Вибрані науково-педагогічні статті / Упоряд. Л.В. Калуська / За заг. ред. А.М. Богуш. Тернопіль : Підручники і посібники. 2019. 304 с.
8. Богуш А., Гавриш Н. Розвиток мовлення дітей старшого дошкільного віку. Методичний посібник для вихователя. Серія «Настільна книжка вихователя». Генеза, 2017. 160 с.
9. Гавриш Н. Мовлення дитини. Впроваджуємо Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*, 2021. № 3. С. 3-8.
10. Гавриш Н. Безсонова О. Калейдоскоп інформаційно-ігрової творчості дітей : методичний посібник. Київ : Слово, 2015. 256 с.
11. Дошкільна лінгводидактика: Хрестоматія : у 2-х ч. : посібник. упор. А. М. Богуш. Київ, Видавничий Дім «Слово» 2005. 542 с.
12. Дитина : Освітня програма розвитку дітей від двох до семи років. наук. кер. проекту : О.В. Огневюк, авт.кол. : Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, В.М. Вертутіна [та ін.] ; наук. ред. : Г.В. Беленька, М.А. Машовець ; Мін. осв. і наук. України, Київ. у-нт ім. Б. Грінченка. Київ : Київ, у-н-т ім. Б. Грінченка, 2020. 440 с.
13. Крутій К. Навчання української мови дітей дошкільного віку : теорія і практика. Запоріжжя : ЛПКС, 2000. 156 с.
14. Крутій К. Л. Вимоги до сучасного відкритого мовленнєвого заняття. *Дошкільне виховання*, 2002. № 2. С. 14-17.
15. Крутій К. Л. Створення мовленнєвого середовища : теоретичні засади і практична реалізація. Запоріжжя : ТОВ «ЛПКС», 2001. 164 с.
16. Луценко І. О. Дитина і дорослий: вчимося спілкуватися : Готуємося до мовленнєвого спілкування з дошкільниками. Київ : Світич, 2013. 203 с.
17. Луценко І. О. Теоретичні і методичні засади розвитку комунікативно-мовленнєвої сфери дитини. Від народження до 6 років : монографія. Київ : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 291 с.
18. Мальярчук А. Я. Обстеження мовлення дітей : Дидактичний матеріал. Київ : Літера ЛТД, 2003. 104 с.
19. Манько Н. В. Діагностика та корекція мовленнєвого розвитку дітей раннього віку : науково-методичний посібник. Київ : 2008. 256 с.

20. Товкач І.Є Слово. Речення. Звуки : методичний посібник : у 2 ч. Ч. 1. Вид.-во «Ранок». 2015. 176 с. (Серія «Віконечко у світ грамоти»).
21. Товкач І. Є. Слово. Речення. Звуки : навчальний посібник : у 2 ч. Ч. 1. Вид.-во «Ранок». 2015. 80 с. (Серія «Віконечко у світ грамоти»).
22. Товкач І. Є. Звуки. Букви. Читання : методичний посібник : у 2 ч. Ч. 2. Вид.-во «Ранок». 2015. 176 с. (Серія «Віконечко у світ грамоти»).
23. Товкач І. Є. Звуки. Букви. Читання : навчальний посібник : у 2 ч. Ч. 2. Вид.-во «Ранок». 2015. 96 с. (Серія «Віконечко у світ грамоти»).
24. Товкач І. Є. Підготовка майбутніх вихователів до взаємодії з батьками щодо формування в дітей основ культури читача». *Електронне видання «Народна освіта»*,

Bun. 2(41).
2020.
URL:
https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=6188

Методика ознайомлення дітей з мистецтвом

1. Архітектура : корот. слов.-довід. А. П. Мардер, Ю. М. Євреїнов, О. А. Пламеницька та ін.; за заг. ред. А. П. Мардера. Київ: Будівельник, 2018. 335 с.
2. Анучина Л. В. Основи художньої культури : навч. посіб. для студ. гуманіт. ф-тів вищ. навч. закл. Харків: Основа, 2012. 320 с.
3. Герчанівська П.Е. Культурологія: навч. посіб. Київ: ун-т «Україна», 2005. 206 с.
4. Греченко В.А. Історія світової та української культури: навч.посіб. Київ: Літера ЛТД, 2010. 480 с.
5. Касіян В. Мистецтво графіки Київ: „Образотворче мистецтво”, 1960. 45 с.
6. Кириченко М.А., Кириченко І.М. Основи образотворчої грамоти: навч. посіб. Київ.: „Вища школа”, 2002. 190 с.
7. Клапчук С.М. Історія української та зарубіжної культури: навч. посіб. Київ:Знання- Прес, 2004. 364 с.
8. Кардашов В. М. Теорія і методика викладання образотворчого мистецтва : навч. посіб. для студентів вищих навч. закладів. Київ : Видавн. дім “Слово”, 2007. 296 с.
9. Котляр В. П. Основи образотворчого мистецтва і методика художнього виховання дітей: навч. посіб. Київ: Кондор, 2006. 200 с.
10. Красовська О. О. Технології викладання освітньої галузі «Мистецтво». Львів: Новий світ /2020. 154 с.
11. Котляр В.П. Основи художнього виховання дітей. Донецьк: видав. «Ноулідж», 2010. 223с.
12. Красовська О. О. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи у галузі мистецької освіти засобами інноваційних технологій: монографія. Рівне: Видавець О. Зень. 2017. 480 с. Красовська О. О. Технології викладання освітньої галузі «Мистецтво». Львів: Новий світ – 2000. 2020. 154 с.
13. Кривоніс М.Л. Образотворча діяльність. Ранній вік: посіб. Базовий компонент дошкільної освіти до всіх чинних програм. Нова редакція. Харків: «Ранок»,2021.160 с.

14. Кривоніс М.Л. Образотворча діяльність. Молодший дошкільний вік: посіб. Нова редакція. Харків: «Ранок», 2021. 160 с.
15. Кривоніс М.Л. Образотворча діяльність. Середній вік: посіб. Нова редакція. Харків: «Ранок», 2021. 160 с.
16. Ланіна І.В. Образотворче мистецтво для малят. (2-3 роки.). Харків: Вид-во «Ранок», 2013. 96 с.
17. Ланіна І.В. Образотворче мистецтво для малят. 3-4 роки: метод. посіб. ТОВ Вид-во. «Ранок», 2014. 96 с.
18. Мерсіянова Г.М., Трикоз С.В. Образотворча діяльність у дошкільних закладах молодша група: посіб. Київ: «Літера ЛТД», 2011. 48 с.
19. Мерсіянова Г.М., Трикоз С.В. Образотворча діяльність у дошкільних закладах, середня група Іч. Київ: «Літера ЛТД», 2011. 48 с.
20. Мерсіянова Г.М., Трикоз С.В. Образотворча діяльність у дошкільних закладах, старша група : посіб. Київ: «Літера ЛТД», 2011. 48 с.
21. Половіна О., Кондратець І. Артосвіта : навчально-методичний посібник. Київ: Київ ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 556 с.
22. Сухорукова Г. В. Образотворче мистецтво з методикою викладання в дошкільному навчальному закладі : підруч. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 376 с.
23. Трач С.К. Образотворче мистецтво: Альбом-посібник. Тернопіль: Навчальна книга - Богдан, 2003. 64 с.
24. Меднікова Г.С. Українська та зарубіжна культура ХХ століття. навч. посіб. Київ: Знання, 2012. 216 с.
25. Сморгж Л.О. Естетика : навч. посіб. Київ : Кондор, 2005. 334 с.
26. Франсуаза Барб-Галль. Як розмовляти з дітьми про мистецтво. Львів : Видаництво Старого Лева, 2014. 192 с.
27. Ходж А. Н. Історія мистецтва. Живопис від Джотто до наших днів. Харків. Фактор, 2012. 208 с.
28. Чен Н.В. Художньо-естетичний розвиток старших дошкільників. Образотворча діяльність: посібник вихователя. Харків: «Основа», 2012. 96 с.

Теорія та методика фізичного виховання дітей дошкільного віку

1. Агіляр Туклер В. В. Формування здорового способу життя дітей дошкільного віку : психолого-педагогічний аспект. *Інноваційні освітні технології в системі непервної освіти: від дошкільної освіти до освіти дорослих (вітчизняний і світовий досвід упровадження)* : збірник матеріалів міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 20 березня, 2024 р./ Український державний університет імені Михайла Драгоманова. Київ, 2024. С. 192-196. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/handle/123456789/45305>
2. Андрющенко Т. К. Теоретико-методичні засади формування здоров'язбережувальної компетентності в дітей дошкільного віку : дис. ...доктора пед. наук : 13.00.08/ Уман. держ. пед. ун-т ім. П.Г. Тичини. Умань, 2015. 503 с. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/jspui/handle/123456789/214>

3. Богініч О. Л., Бабачук Ю. М. Рухливі ігри та ігрові вправи з елементами спортивних ігор для дітей дошкільного віку. Тернопіль : Мандрівець, 2014. 224 с.
4. Богініч О. Л., Левінець Н. В., Лохвицька Л. В., Сварковська Л. А. Фізичне виховання, основи здоров'я та безпеки життєдіяльності дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2013. 128 с.
5. Вільчковський Е. С., Курок О. І. Теорія і методика фізичного виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2019. 428 с.
6. Гаращенко Л. В., Крижанівська В. В. Реалізація ідеї здоров'язбереження у фізичному вихованні дітей дошкільного віку : фізична культура на повітрі. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*. 2019. № 9(93). С. 68-76. URL: <https://pedscience.sspu.edu.ua/wp-content/uploads/2020/02/9-1.pdf>
7. Державний стандарт дошкільної освіти: особливості впровадження / Упор. : О.Г. Косенчук, І.М. Новик, О.А. Венгеловська, Л.В. Куземко. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 240 с.
8. Загородня Л. П., Титаренко С. А., Барсуковська Г. П. Фізичне виховання дітей дошкільного віку : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2018. 272 с.
9. Левінець Н. В. Пас, гол, шах і мат – навчаємо дітей грати у спортивні ігри. *Вихователь-методист*, 2021. № 5. С. 13-15.
10. Левінець Н.В. Предметно-розвивальне середовище як умова формування у дітей старшого дошкільного віку здоров'язбережувальної компетентності. Матеріали третього міжнародного симпозіуму «Освіта і здоров'я підрастаючого покоління» : Зб. наук. пр в 2-х частинах / За ред. Страшка С.В. Вип. 3. Ч. 1. Київ : Алатон, 2021. С. 224-226.
11. Лохвицька Л. В., Андрющенко Т. К. До здоров'я дітей – через освіту дорослих : Технологія взаємодії дошкільних навчальних закладів з родинами Тернопіль : Мандрівець, 2012. 176 с.
12. Методичні рекомендації до БКДО (державного стандарту дошкільної освіти) 2021 рік. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>
13. Настільний теніс. Програма і методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри у настільний теніс /Авраменко О.М., Дроздюк В.І., Коваленко Г.М., Якименко Н. Суми : НІКО, 2019. 80 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqBM0APKeGFEYzI4RmpodUk/view?usp=sharing>
14. Пасічник В. М., Пітин М. П., Згоба В. Л. Сучасні технології з елементами видів спорту у фізичному вихованні дітей дошкільного віку. *Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова*. Вип. 10 (80). 2017. С. 88-93. URL: [irbis-nbuv.gov.ua> cgi-bin > irbis_nbuv > cgiirbis_64](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64).
15. Українські народні рухливі ігри в дошкільному навчальному закладі : навч. посіб. / Укл. : Матвієнко С.І., Заплішний І.І. Ніжин : НДУ ім. М. Гоголя, 2017. 152 с.
16. Шкіряний м'яч. Програма і методичні рекомендації з навчання дітей старшого дошкільного віку гри у футбол / Дяконова Н. С., Дроздюк В. І., Коваленко

Г. М., Якименко Н. І. Суми : НІКО, 2019. 44 с. URL: <https://drive.google.com/file/d/0B3m2TqBM0APKeGFEYzI4RmpodUk/view?usp=sharing>

17. Шрамченко О., Рибалко П. Фізкультурно-оздоровча робота в закладах дошкільної освіти : практичні поради. *Педагогічні науки : теорія, історія, інноваційні технології*, 2018. № 7(81). URL: <https://pedscience.sspu.sumy.ua/wp-content/uploads/2019/01/17.pdf>

Теорія і методика формування математичних уявлень дошкільників

1. Газіна І. О. Методика формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Панькова А. С., 2021. 383 с.
2. Гайдаржийська Л. П. Формування елементів математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку монографія. Мелітополь : Вид. будинок ММД, 2018. 167 с.
3. Дорошенко Т. М., Мацько В. В. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень : навч. посіб. упоряд. :Т.М. Дорошенко, В.В. Мацько. Кременчук : ПП «Бітарт», 2019. 96 с.
4. Зайцева Л. І. Формування математичної компетентності у дітей дошкільного віку : навч. посіб. Запоріжжя : Статус, 2021. 295 с.
5. Мисан І.В. Теорія та методика формування у дітей дошкільного віку елементарних математичних знань : навч. посіб. Переяслав-Хмельницький : Домбровська Я. М., 2019. 161 с.
6. Павлюк Т. О. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень : навч.-метод. посіб. Рівне : О. Зень, 2016. 119 с.
7. Пагута Т. І. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників: навч.-метод. посіб. Київ : «Новий світ», 2020. 298 с.
8. Піроженко Т. О. Компас у світі ціннісних орієнтацій дошкільника : навч. посіб. Т.О. Піроженко, С.О. Ладивір, Л.І. Соловійова та ін. Київ : ВД «Слово», 2016. 56 с.
9. Степанова Т. М. Навчаємо математики. Формування елементарних математичних уявлень у дітей старшого дошкільного віку : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2017. 111 с.
10. Степанова Т. М.. Навчаємо математики. Формування елементарних математичних уявлень у дітей п'ятого року життя : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2019. 96 с.
11. Цвєткова Г. Г. Критичне мислення як провідна компетентність фахівців спеціальності дошкільна освіта та початкова освіта. *Освітньо-науковий простір* : науковий журнал. 2023. № 5. С. 187-198.
12. Шаран О. В., Собко А. Л. Особливості формування часових уявлень у дітей дошкільного віку. *Молодь і ринок*, 2020. № 2(181). С. 27-31.

13. Шаран О. В., Феоктістова Т. Б. Особливості формування пізнавального інтересу до математики у дітей старшого дошкільного віку. *Молодий вчений*. 2020. № 4(80). С. 624-627.
14. Шаран О. В., Шаран В. Л., Купар В. В. Використання логіко-математичних ігор як засобу розвитку математичних здібностей старших дошкільників. *Acta Paedagogica Volynienses*. 2024. № 2. С. 3-10.
15. Щербакова К. Й., Брежнєва О. Г. Теорія і методика логіко-математичного розвитку дітей дошкільного віку : навч. посіб. Мелітополь : ВД Мелітопольської міської друкарні, 2015. 200 с.